

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΗΡΑΚΛΗΣ ΡΕΡΑΚΗΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ – ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

Τ Η Λ. – F A X : 2310 997113 ΚΙΝ. 6936977074
E M A I L : irerakis@past.auth.gr

Θεσσαλονίκη, 04 Ιουλίου 2012

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΠΡΟΣ:

Ιερά Σύνοδο Εκκλησίας της Ελλάδος

ΘΕΜΑ:

Νέο πιλοτικό Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά και Οδηγός Εκπαιδευτικού

ΚΟΙΝ.:

1. Ιερά Επαρχιακή Σύνοδο Κρήτης
2. Υπουργό Παιδείας & Θρησκευμάτων, Πολιτισμού & Αθλητισμού
3. Μητροπολίτες ελληνικής επικράτειας
4. Ιερές Μονές ελληνικής επικράτειας
5. Συμβούλους Θεολόγων
6. Φορείς Θεολόγων

Μακαριώτατε, Σεβασμιώτατοι Άγιοι Αρχιερείς,

Με αφορμή το δικαιολογημένο θόρυβο που έχει δημιουργηθεί στο θεολογικό κόσμο, μετά τη δημοσιοποίηση και την πιλοτική εφαρμογή του Νέου Προγράμματος Σπουδών (ΠΣ) και του Οδηγού για τον Εκπαιδευτικό (ΟΕ) κατά το σχολικό έτος 2011-2012 στο Μάθημα των Θρησκευτικών (ΜτΘ), μελέτησα διεξοδικά, από πλευράς παιδαγωγικής και διδακτικής αλλά και από πλευράς θεολογικής τα παραπάνω κείμενα.

Θεωρώ χρέος μου, ως εν ενεργεία Καθηγητής Παιδαγωγικής – Χριστιανικής Παιδαγωγικής στη Θεολογική Σχολή του ΑΠΘ, ως Διευθυντής του Εργαστηρίου

Παιδαγωγικής – Χριστιανικής Παιδαγωγικής του Τμήματος Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας του ΑΠΘ, ως υπηρετήσας Θεολόγος Εκπαιδευτικός και Σύμβουλος Θεολόγων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, πρωτίστως όμως ως χριστιανός ορθόδοξος, να σας εκθέσω τις παρατηρήσεις μου σχετικά με το σκοπό, το περιεχόμενο, την κατεύθυνση και τον προσανατολισμό του.

1. Ο μύθος της Πολυπολιτισμικότητας

α. Το υπό συζήτηση ΠΣ προϋποθέτει την αδιαπραγμάτευτη αποδοχή της άποψης ότι η Ελλάδα έχει μετατραπεί σε “πολυπολιτισμική” χώρα. Επ’ αυτού του ισχυρισμού, οικοδομείται όλη η φιλοσοφία περί της αναγκαιότητας του πολυθρησκειακού του περιεχομένου.

Δεν αναφέρεται όμως, **με ποια στοιχεία οδηγείται στο συμπέρασμα αυτό, ότι δηλαδή η Ελλάδα είναι πολυπολιτισμική χώρα**, ποιοι, δηλαδή, είναι αυτοί οι πολιτισμοί, πλην του ελληνικού -και εκείνου της κοινότητας των μουσουλμάνων της Θράκης- που είναι διακριτοί και με ζώσα και ενεργή παρουσία στην ελληνική κοινωνία. Στην πραγματικότητα, η Ελλάδα δεν υπήρξε ποτέ “πολυπολιτισμική” χώρα με την έννοια, την ποιότητα και την έκταση που επιχειρούν να την προσδιορίσουν οι συντάκτες του ΠΣ.

β. Ο όρος “Πολιτισμός” σημαίνει τα υλικά, τεχνικά και πνευματικά επιτεύγματα των λαών, μεταξύ των οποίων είναι η θρησκεία, η γλώσσα, η παιδεία, η φιλοσοφία, η λογοτεχνία, η ποίηση, η τέχνη, το δίκαιο, η επιστήμη, τα ήθη, τα έθιμα, οι παραδόσεις, οι αξίες, τα πρότυπα, οι χοροί, τα τραγούδια κ.ά.

Η “πολυπολιτισμικότητα”, εξάλλου, αφορά στη συμβίωση και στη συνύπαρξη κοινοτήτων με διαφορετικούς πολιτισμούς, διαφορετικές ή αυτόνομες πολιτισμικές οντότητες, παραδόσεις και κώδικες, διαφορετικές κοινωνικές λειτουργίες κ.ά¹.

Το μοντέλο της “πολυπολιτισμικότητας” εφαρμόστηκε, όχι βέβαια με ιδιαίτερη επιτυχία, στην Αμερική², όπου, πραγματικά, σωρεύτηκαν και εδράστηκαν πολλοί λαοί και πολιτισμοί και αργότερα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση³.

¹ Ν. Βερνίκος, Σ. Δασκαλοπούλου, *Πολυπολιτισμικότητα: Οι διαστάσεις της πολιτισμικής ταυτότητας*, εκδ. Κριτική, Αθήνα 2002, σ. 37.

² Το μοντέλο της “πολυπολιτισμικότητας” εμφανίστηκε στις ΗΠΑ τη δεκαετία του ’70, σε μια χώρα, που όντως υπήρχαν και υπάρχουν πολλές διαφορετικές εθνοτικές ομάδες, με έντονη την πολιτισμική τους παρουσία σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Στόχος της δημιουργίας αυτού του μοντέλου ήταν να αντικαταστήσει το μοντέλο του «χωνευτηρίου» ή της αφομοίωσης των μεταναστών. Ήδη, ωστόσο, από τη δεκαετία του ’90 το μοντέλο αυτό παραμερίστηκε, επειδή πυροδοτούσε ρατσιστικές αντιδράσεις.

³ Τα τελευταία χρόνια το μοντέλο της “πολυπολιτισμικότητας” υιοθετήθηκε από την Ευρώπη. Ωστόσο, μετά τις παρενέργειες που δημιουργήθηκαν (έξαρση ρατσισμού, εγκληματικότητα, άνοδος της άκρας δεξιάς) η μία μετά την άλλη οι ευρωπαϊκές χώρες (Βρετανία, Δανία, Γαλλία, Ολλανδία, Γερμανία, Λετονία κ.ά.) επιστρέφουν στο μοντέλο της ένταξης ή της αφομοίωσης.

γ. Βασική προϋπόθεση για να υπάρξει “πολυπολιτισμικότητα”, είναι **“πολλοί πολιτισμοί” να εκφράζονται και να εξελίσσονται στον ίδιο τόπο και χρόνο, υπό τις ίδιες συνθήκες.**

Αυτή η προϋπόθεση δεν υφίσταται στην ελληνική πραγματικότητα. Οι νόμιμοι οικονομικοί μετανάστες, που εργάζονται σε διάφορες περιοχές της χώρας έχουν πλήρως ενταχθεί πολιτισμικά, ενώ οι παράνομοι μετανάστες, που συσσωρεύονται εγκλωβισμένοι στην ελληνική πρωτεύουσα και σε άλλα αστικά κέντρα, αδιαφορούν εντελώς για την πολιτισμική τους ένταξη, περιμένοντας την ευκαιρία να αναχωρήσουν προς τις ευρωπαϊκές χώρες προορισμού τους. Η παρουσία συνεπώς, αλλοδαπών στον ελληνικό χώρο απαιτεί συγκεκριμένες πρωτοβουλίες στο πλαίσιο μιας εκσυγχρονισμένης μεταναστευτικής πολιτικής, αλλά επουδενί δεν αρκεί για το χαρακτηρισμό της ελληνικής κοινωνίας ως πολυπολιτισμικής.

δ. Ο ισχυρισμός του ΠΣ, εξάλλου, ότι επιδιώκει ένα ΜτΘ, στο οποίο *«να συμμετέχουν όλα τα παιδιά, χωρίς καμιά διάκριση και ανεξάρτητα από τη θρησκευτική ή μη δέσμευσή τους»⁴*, με την αιτιολογία - πρόσχημα να καταπολεμηθεί ο ρατσισμός και η ξενοφοβία, είναι αβάσιμος. **Στη χώρα μας, δεν υπήρξαν ποτέ τέτοιου είδους φαινόμενα**, τουλάχιστον σε τέτοια έκταση που να γεννούν σχετικό προβληματισμό. Το 99% των αλλόδοξων μαθητών παρακολουθούν διαρκώς όλα τα προηγούμενα χρόνια το ΜτΘ και ζητούν να βαθμολογούνται, ενώ είχαν και έχουν το δικαίωμα της απαλλαγής.

Άλλωστε, δεν υπάρχει καμιά επιστημονική έρευνα ή δημοσκοπήση που να έχει διεξαχθεί είτε σε θεολόγους, είτε σε δασκάλους, είτε σε γονείς μαθητών, είτε στους ίδιους τους μαθητές, που να καταγράφει προβλήματα ετερότητας ή συμβίωσης με το διαφορετικό μαθητή και να συνηγορεί στην αναγκαιότητα αλλαγής του ΠΣ στα Θρησκευτικά.

ε. Αξίζει, σε κάθε περίπτωση, να σημειωθεί ότι το ίδιο το νέο ΠΣ, αυτο-αναιρείται στους ισχυρισμούς του, αφού επισημαίνεται σ’ αυτό ότι στα ήδη διδασκόμενα βιβλία των Θρησκευτικών, που κυκλοφόρησαν το 2006 *«η θρησκευτική ύλη προσεγγίζεται με πνεύμα διαλόγου, ελευθερίας και καταλλαγής, χωρίς ομολογιακή εμμονή, κατηχητισμό, φανατισμό ή μισαλλοδοξία. Με άλλα λόγια, η προσπάθεια του 2003-2006 αναδεικνύει ένα ΜτΘ που βοηθά στην κατανόηση της Παράδοσης και εκφράζει το θρησκευτικό πολιτισμό μας με σεβασμό προς κάθε ετερότητα»⁵.*

Δεν κατανοείται επομένως ο λόγος που τίθεται εκ νέου το θέμα του σεβασμού στην ετερότητα, όταν οι ίδιοι οι υπεύθυνοι για τη σύνταξη και την έγκριση του ΠΣ και των σχολικών βιβλίων πριν (5) χρόνια έγραφαν, αλλά και τώρα ακόμα επιβεβαιώνουν, ότι δεν υφίσταται τέτοιο θέμα.

2. Η μετατροπή του χαρακτήρα του ΜτΘ σε πολυθρησκειακό

⁴ ΠΣ, σ. 11.

⁵ ΠΣ, σ. 10.

Το νέο πιλοτικό ΠΣ μετατρέπει το ΜτΘ σε ένα πολυθρησκευτικό μάθημα, με τη διδασκαλία (8) διαφορετικών θρησκευτικών εκδοχών ταυτόχρονα. Με αυτό το περιεχόμενο, αν το ΠΣ εφαρμοστεί στα ελληνικά Δημοτικά και Γυμνάσια της χώρας, πρόκειται να προξενήσει σοβαρότατο πρόβλημα στην ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης των μαθητών. Ειδικότερα:

α. Το νέο ΠΣ στέκεται αρνητικά στην πίστη των παιδιών, ενώ αναφέρεται θετικά απέναντι σε μία γενική θεώρηση των θρησκειών: «Οι Θρησκείες μπορούν να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση των συγκρούσεων και στη δημιουργία μιας σύγχρονης πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Παρά τις όποιες δυσκολίες και διαφορές, ο θεραπευτικός και συμφιλιωτικός ρόλος των θρησκειών παραμένει βασικός, καθώς στις περισσότερες Θρησκείες υπάρχουν “πηγές” θεραπείας και συμφιλίωσης»⁶. Υπογραμμίζεται ακόμη ότι «αναγνωρίζεται⁷ πως ένα ΜτΘ που στοχεύει αποκλειστικά και μόνο στην εξοικείωση των μαθητών σε μια μόνο ιδιαίτερη θρησκευτική παράδοση έχει πλέον φτάσει στα όριά του»⁸. Η σχολική θρησκευτική αγωγή, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς των συντακτών, «χρειάζεται⁹ να υπερβεί πρακτικές μονοφωνίας και αντιλήψεις αποκλειστικότητας. Βασική προϋπόθεση αυτής της υπέρβασης είναι η διευρυμένη γνώση “γύρω από τις Θρησκείες” και τις όποιες κοσμοθεωρήσεις που νοηματοδοτούν τον ανθρώπινο βίο αλλά και “μέσα από τη θρησκεία” για να κατανοήσουν κατά πόσο και με ποιο τρόπο η κάθε θρησκεία συνυφάινεται με τα προβλήματα της καθημερινής ζωής»¹⁰.

Το ΜτΘ, κατά συνέπεια, δε σχετίζεται πλέον με τον Θεό και την πίστη των μαθητών, αλλά προβάλλεται ένα νέο μοντέλο θρησκευτικής αγωγής, σύμφωνα με το οποίο «η θρησκευτική εκπαίδευση καλείται να υπηρετήσει ένα θρησκευτικό γραμματισμό, ο οποίος θα πρέπει να υπηρετεί κοινωνικά προστάγματα καθολικού χαρακτήρα, όπως είναι πρώτα και κύρια ο πολιτισμικός εγκλιματισμός του μαθητή στην ευρύτερη κοινωνική πραγματικότητα που ζει και όχι ο ιδεολογικός εγκλιματισμός του σε απολυτοποιημένες ερμηνείες και στάσεις ζωής. Εξάλλου, η κύρια στόχευση του πολιτισμικού εγκλιματισμού, που συνεπάγεται ο θρησκευτικός γραμματισμός, απευθύνεται όχι μόνο στους Έλληνες ή στους ορθόδοξους μαθητές, αλλά σε όλους, ανεξαιρέτως εθνικής καταγωγής ή θρησκευτικής και ομολογιακής ταυτότητας»¹¹. Υπογραμμίζεται ακόμη ότι «στο πλαίσιο της σύγχρονης Θρησκευτικής Εκπαίδευσης οι Θρησκείες εξετάζονται μέσα στο πολιτισμικό τους περιβάλλον, χωρίς να διαχωρίζεται η μελέτη της θρησκείας από τον πολιτισμό»¹².

⁶ ΠΣ, σ. 11.

⁷ Δεν αναφέρεται βέβαια από ποιούς «αναγνωρίζεται», αν δηλαδή υπάρχουν επιστημονικές, θεολογικές ή εκκλησιαστικές έρευνες που το «αναγνωρίζουν», διότι διαφορετικά συμπεραίνει κανείς ότι ή οι ισχυρισμοί των συντακτών αποτελούν γενικόλογες και ατεκμηρίωτες διαπιστώσεις.

⁸ ΠΣ, σ. 11-12.

⁹ Από πού προκύπτει ότι «χρειάζεται»; Ποιός και με ποιά κριτήρια αποφάσισε ότι «χρειάζεται»;

¹⁰ ΠΣ, σ. 12.

¹¹ ΠΣ, σ. 16.

¹² ΠΣ, σ. 12.

Το νέο μοντέλο του ΜτΘ θεμελιώνεται στη «γνώση γύρω και μέσα από τις Θρησκείες»¹³, που καθοδηγεί τους μαθητές σε «μία κριτική ανάπτυξη της θρησκευτικής τους συνείδησης με γνώσεις, αξίες και στάσεις που παρέχει για τις Θρησκείες και από τις Θρησκείες»¹⁴.

Είναι, επομένως, εμφανές ότι το νέο ΠΣ **εξαφανίζει** διά της πολυτοποίησης των θρησκειών **την πίστη** των μαθητών και, ιδίως, στην περίπτωση των χριστιανών μαθητών, την πίστη τους στο Σύμβολο των Θεοφόρων Πατέρων, στην οποία βαπτίστηκαν, την πίστη «εις έναν Θεόν» και «εις έναν Κύριον Ιησούν Χριστόν» και «εις το Πνεύμα το Άγιον» και **εισάγει τη «γνώση μέσα και από τις θρησκείες»**.

β. Όπως διαπιστώνεται, δεκαπέντε άνθρωποι, μέλη της Επιτροπής των «εμπειρογνομόνων», αποφάσισαν ότι το ΜτΘ πρέπει να υπερβεί τη μονοφωνική πίστη της ορθόδοξης παράδοσης και ότι «**βασική προϋπόθεση αυτής της υπέρβασης είναι η διευρυμένη γνώση “γύρω από τις Θρησκείες”**». Βεβαίως, η «**υπέρβαση**» αυτή δεν έγινε ξαφνικά¹⁵.

¹³ ΠΣ, σ. 12.

¹⁴ ΠΣ, σ. 13.

¹⁵ Ερευνώντας περαιτέρω το θέμα διαπίστωσα ότι της μετατροπής του ΜτΘ σε πολυθρησκειακό και πολυπολιτισμικό μάθημα προηγήθηκε, τα τελευταία χρόνια, εκτενής προεργασία. Σε άρθρο του συντονιστή της Επιτροπής των λεγομένων «εμπειρογνομόνων» για την κατάρτιση του ΠΣ, που είχε δημοσιευθεί στην Ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, με τίτλο «Το μάθημα των Θρησκευτικών στη δημόσια εκπαίδευση», γίνεται λόγος για «*τεταμένες σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας από τη μεταπολίτευση ως τις μέρες μας*», για «*προοπτική του χωρισμού (Εκκλησίας- Πολιτείας), αργή αλλά σταθερή, ως ιστορική μοίρα του Νέου Ελληνισμού*». Στο ίδιο άρθρο ισχυρίζεται ότι «*μία τέτοια εξέλιξη θα σημάνει και το τέλος των ιστορικών προνομίων της ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα και σαφώς το κλείσιμο του ιστορικού κύκλου των Θρησκευτικών ως ομολογιακού μαθήματος*». (Στ. Γιαγκάζογλου, «Το μάθημα των Θρησκευτικών στη δημόσια εκπαίδευση», στο *Ανάλεκτα*, ΠΙ, σ. 3 και 5).

Σε δεύτερο άρθρο του, δημοσιευμένο επίσης στην παραπάνω Ιστοσελίδα, με τίτλο: «*Η φυσιολογία και ο χαρακτήρας του θρησκευτικού μαθήματος. Η θρησκευτική αγωγή στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες*», γίνεται πιο συγκεκριμένος ως προς το σχέδιο αποδόμησης και αποορθοδοξοποίησης που σχεδίαζε να πραγματοποιήσει: **Το πρόβλημα του μαθήματος, γράφει, είναι «ο ομολογιακός χαρακτήρας του. Το μάθημα έχει κατηχητικό χαρακτήρα, είναι μονοφωνικό ως εκ της φύσεώς του και συνεπώς δεν ανταποκρίνεται στην ανάγκη μιας ελεύθερης πλουραλιστικής κοινωνίας. Το ελληνικό σχολείο αποτελεί ακραία περίπτωση θρησκευτικού κατηχητισμού. Σ' ένα πλουραλιστικό και δημοκρατικό σχολείο, που σέβεται τη θρησκευτική ετερότητα και μάλιστα στο πλαίσιο της σύγχρονης συνείδησης της ευρωπαϊκής πολιτιστικής πραγματικότητας, η λύση δεν είναι παρά η κατάργηση του ομολογιακού μαθήματος και η μετάβαση σε ένα ουδετερόθρησκο σχολείο. Πέραν της πλήρους κατάργησης του θρησκευτικού μαθήματος που υποστηρίζεται από ελάχιστους κύκλους, ως εναλλακτική πρόταση προβάλλεται συνήθως η αντικατάσταση του ομολογιακού από το θρησκευτολογικό μοντέλο». (Στ. Γιαγκάζογλου, «Η φυσιολογία και ο χαρακτήρας του θρησκευτικού μαθήματος, Η θρησκευτική αγωγή στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες», στο *Ανάλεκτα*, ΠΙ, σ. 6-7). Πρωταρχική παρατήρησή μας είναι ότι όλα τα παραπάνω αποτελούν εχθρική και συκοφαντική επίθεση εναντίον του ΜτΘ και μάλιστα από τον ίδιο τον υποτιθέμενο αρμόδιο για να στηρίζει το ΜτΘ. Η δεύτερη παρατήρηση αφορά στον αντιφατικό χαρακτήρα των γραφομένων του, διότι το ερώτημα που προκύπτει από τα όσα γράφει είναι: **Γιατί τόσα****

γ. Επισημαίνουμε, στο σημείο αυτό, ότι ο Οικουμενικός Πατριάρχης σε Ομιλία του, το 2005, στο Πανεπιστήμιο της Δυτικής Μακεδονίας αναφέρεται στην προσπάθεια που γίνεται για να μετατραπεί το ΜτΘ σε θρησκευολογικό και τάσσεται καθαρά υπέρ της συνέχισης της ορθόδοξης χριστιανικής αγωγής στη δημόσια Εκπαίδευση, διότι πιστεύει ότι αποτελεί πηγή ηθικής¹⁶:

χρόνια που βρίσκεται στην υπεύθυνη θέση του Συμβούλου στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο σχεδίαζε και ενέκρινε, τη συγγραφή όλων αυτών των Προγραμμάτων και των Βιβλίων των Θρησκευτικών, που, όπως ισχυρίζεται τώρα, ήταν ομολογιακά; Τώρα είναι ομολογιακά; Τότε δεν ήταν;

Στο ίδιο άρθρο του προτείνει «να διαλεχτεί η χριστιανική θεολογία δημιουργικά με την πολιτισμική και θρησκευτική ποικιλομορφία, να προσπεράσει τη μισαλλοδοξία και το φανατισμό, να μην προσκολλάται στο ένδοξο παρελθόν», ούτε «να κλείνεται σε ένα είδος ιδιοκτησιακής αντίληψης για την κατοχή της αλήθειας» (Στ. Γιαγκάζογλου, «Η φυσιογνωμία..», ό.π., σ.12 και 14). Μέσα από ποιες επιστημονικές μελέτες έχουν διαπιστωθεί όσα αβάσιμα ισχυρίζεται για φαινόμενα μισαλλοδοξίας και φανατισμού στη θεολογία δεν μας λέει.

Ισχυρίζεται ακόμη ότι **«χρειάζεται μια νέα προσέγγιση των σημερινών κοινωνικών και πολιτισμικών πραγματικοτήτων του κόσμου μας μέσα από μια θεολογία της πολυπολιτισμικότητας. Είναι όντως ανάγκη το ΜτΘ να αλλάξει φυσιογνωμία και χαρακτήρα. Είναι ανάγκη η θεολογία της πολυπολιτισμικότητας, όχι απλώς να το αγγίζει, αλλά να το διαπεράσει, κομίζοντας μια άλλη μαρτορία για την αλήθεια της ζωής του ανθρώπου και του κόσμου. Είναι ανάγκη να αναπλαισιωθεί ο θεολογικός και παιδαγωγικός του χαρακτήρας σε νέες βάσεις και αρχές»** (Στ. Γιαγκάζογλου, «Η φυσιογνωμία..», ό.π., σ. 14-15). Η χρήση του όρου «θεολογία της πολυπολιτισμικότητας» στην ορθόδοξη θεολογία, αποτελεί νέα εφεύρεση και η πρωτοτυπία ανήκει στο συγγραφέα του παρόντος άρθρου.

Είναι εμφανές από τα παραπάνω ότι προετοιμάζονταν πολύ νωρίτερα το κλίμα της αποορθοδοξοποίησης του ΜτΘ και το 2011 συστήνεται, με άγνωστα κριτήρια μια ομάδα, η μεγάλη πλειοψηφία των μελών της οποίας είναι «εμπειροτέχνες» και όχι «εμπειρογνώμονες», όπως βαπτίστηκαν από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και από τη γνωστή για τα «προοδευτικά» της «προτερήματα» Υπουργό.

¹⁶ Οικουμενικού Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου, «Εν παιδεία και νουθεσία Κυρίου», Ομιλία εις το Πανεπιστήμιον της Δυτικής Μακεδονίας, στο περ. *ΕΚΚΛΗΣΙΑ*, αρ. 9, Οκτώβριος 2005, σ. 725-726: «Σας είναι γνωστόν ότι κατά τους τελευταίους χρόνους οξεία διεξάγεται συζήτησις περί της χρησιμότητος της θρησκευτικής αγωγής εις την δημοσίαν εκπαίδευσιν. Οι μεν, επικαλούμενοι την παράδοσιν του Γένους ημών και την εισφοράν της Εκκλησίας εις την διατήρησιν της πολιτιστικής ταυτότητος ημών, ως και πολλά άλλα επιχειρήματα, φρονούν ότι η θρησκευτική αγωγή είναι λίαν απαραίτητος και χρήσιμος διά τους νέους και το κράτος. Οι δε, επικαλούμενοι κυρίως την θρησκευτικήν ελευθερίαν και την λεγομένην ουδετερότητα του κράτους έναντι των θρησκειών, προτείνουν να καταργηθή τελείως η θρησκευτική αγωγή από την δημοσίαν εκπαίδευσιν ή τουλάχιστον να μετατραπή εις θρησκευολογικήν εγκυκλοπαιδικήν γνώσιν. Κρίνοντες με κριτήρια τελείως αντικειμενικά, χωρίς ουδεμίαν προκατάληψιν προερχομένην εκ της εν τη Χριστιανική Εκκλησία ηγετικής θέσεως ημών, έχομεν πεισθή ότι η χριστιανική θρησκευτική αγωγή είναι χρησιμώτατον και πολυτιμώτατον στοιχείον της καθόλου αγωγής του νέου. Κατ' αρχήν, αι διεθνείς συμβάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών αναγνωρίζουν εις τους γονείς το δικαίωμα να δίδουν εις τα τέκνα των την προτιμωμένην από αυτούς θρησκευτικήν και φιλοσοφικήν αγωγήν. Η χριστιανική θρησκευτική αγωγή συντελεί εις το να αποκτήση ο νέος ηθικάς αρχάς συμπεριφοράς. Βεβαίως πολλαί πηγαί ηθικής προτείνονται, αλλά εκείνη η οποία ασκεί την εντονωτέραν επίδρασιν εις την ψυχήν του παιδός και του νέου είναι η έχουσα ως αναφοράν της την πίστιν εις τον Θεόν της αγάπης, τον

δ. Περαιτέρω, οι συντάκτες του ΠΣ χρησιμοποιούν ορθόδοξα χριστιανικά ονόματα, πρόσωπα και γεγονότα, παράλληλα και ταυτόχρονα με εκείνα των άλλων θρησκειών, ομολογιών και κοσμοθεωριών. **Δεν είναι όμως το ζήτημα, αν χρησιμοποιούνται ορθόδοξα ονόματα, αλλά το πνεύμα, ο ρόλος, το νόημα και η σημασία που τους προσδίδεται, μέσα στο νέο ΠΣ.**

Δεν χρειάζεται ιδιαίτερη προσπάθεια να διαπιστωθεί ότι η χρήση της ορθόδοξης παράδοσης είναι εντελώς επιφανειακή, αφού, τελικά, ο χαρακτήρας του ΠΣ καθορίζεται από το ίδιο το ΠΣ ως πολυθρησκευτικός και όχι ως ορθόδοξος. Με απόλυτη σαφήνεια σημειώνεται σε αρκετά σημεία του ΠΣ και του ΟΕ η εντελώς αρνητική τοποθέτηση απέναντι στην ορθόδοξη πίστη και στο ρόλο της, ως προσδιοριστικού στοιχείου της θρησκευτικής αγωγής των παιδιών, όπως είδαμε παραπάνω, ενώ αναφέρεται θετικά απέναντι στη γνώση των θρησκειών. Η γνώση αυτή καθοδηγεί τους μαθητές σε **«μία κριτική ανάπτυξη της θρησκευτικής τους συνείδησης με γνώσεις, αξίες και στάσεις που παρέχει για τις θρησκείες»**¹⁷.

Στον ΟΕ, επίσης, αναφέρεται ότι **οι μαθητές διεκδικούν την αλήθεια, χωρίς «να διαποτίζονται σε μία θρησκευτική άποψη»** και ότι ο θρησκευτικός γραμματισμός, για τον οποίο θα γίνει αναφορά παρακάτω, τους βοηθά να διαχειριστούν τον πλουραλισμό, που **«τους προσφέρει ευκαιρίες να μελετήσουν και να στοχαστούν διαφορετικές θρησκευτικές και φιλοσοφικές θεωρήσεις»**¹⁸, χρησιμοποιώντας την ερμηνεία, την κριτική και τον αυτοστοχαστικό τρόπο.

ε. Το μεγαλύτερο πρόβλημα του ΠΣ, ωστόσο, πέραν των παραπάνω, είναι ότι απουσιάζει από αυτό η ουσία της Θεολογίας της Εκκλησίας, που είναι το διά της Σαρκώσεως, Σταυρώσεως, Αναστάσεως, Αναλήψεως και Πεντηκοστής μήνυμα της σωτηρίας του ανθρώπου. **Απουσιάζει η κλήση των μαθητών να συμμετέχουν στο λυτρωτικό έργο του Χριστού. Την ίδια στιγμή, αντ' αυτού, προβάλλεται ο συμφιλωτικός, θεραπευτικός, κοινωνικός και νοηματοδοτικός ρόλος όλων των θρησκειών!**

πάνσοφον και πατρικόν, ο οποίος δίδει οδηγίας συμπεριφοράς ακριβώς διά το καλόν του ανθρώπου και όχι ως εκδήλωσιν μιας αυθαιρέτου ισχυράς θελήσεως. Αι εγκληματολογικαί στατιστικά και αι κοινωνιολογικαί έρευναι παρέχουν πλήθος στοιχείων πειθόντων και τους πλέον δυσπίστους ότι οι στερούμενοι υγιούς χριστιανικής θρησκευτικής πίστεως και αγωγής είναι επιρρεπείς εις τας παραβάσεις και την αντικοινωνικήν συμπεριφοράν, την χρήσιν εξαρτησιογόνων ουσιών και την αποφυγήν της παραγωγικής εργασίας. Επομένως, και αν ακόμη προσωπικώς δεν μετέχομεν της Χριστιανικής Ορθοδόξου Πίστεως, θα πρέπει να επικροτήσωμεν την διδασκαλίαν αυτής εις τα δημόσια σχολεία, ίδια κατά το ηθικόν μέρος αυτής, διότι εξ αυτής θα προέλθουν μεγάλα κοινωνικά οφέλη, ως η μείωσις της παραβατικότητος και της εν γένει αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Η χριστιανική διδασκαλία, εφ' όσον είναι ανόθευτος από ανθρωπίνας παρανοήσεις, περιέχει ως βασικά στοιχεία αυτής την ελευθερίαν και την γνώσιν αφ' ενός, την αγάπην και την καταλλαγήν αφ' ετέρου και την εργασίαν και την αυτοσυγκράτησιν εκ τρίτου».

¹⁷ ΠΣ, σ. 13.

¹⁸ ΟΕ, σ. 15

3. Παραμένει το ΜτΘ ορθόδοξο;

Οι συντάκτες του ΠΣ έχουν ισχυριστεί με έμφαση και επιμονή, ακόμα και ενώπιον της Διαρκούς Ιεράς Συνόδου, ότι το ΜτΘ με το νέο ΠΣ παραμένει ορθόδοξο. Εντούτοις:

- Πώς είναι ορθόδοξο, όταν **απουσιάζει ο Χριστός, όχι ως όνομα, αλλά ως Θεάνθρωπος, Σωτήρας και Λυτρωτής του κόσμου, όταν απουσιάζει η σχέση και αναφορά του ανθρώπου προς τον Θεό;**
- Πώς είναι ορθόδοξο, όταν **απουσιάζει η συμμετοχή στη λατρευτική και μυστηριακή ζωή,** όταν ο μαθητής προτρέπεται σε κοινωνική ζωή, αλλά όχι σε εκκλησιαστική;
- Πώς είναι ορθόδοξο, όταν η ορθόδοξη χριστιανική πίστη εξαφανίζεται από το ΜτΘ και τη θέση της παίρνει μια διανοητική, γνωσιοκρατική, λογοκρατική θρησκευτικότητα;
- Πώς είναι ορθόδοξο, όταν **υιοθετείται μια μορφή νεοβαρλααμικής γνωσιολογίας και αναστοχασμού και όχι η εμπειρία των θείων ενεργειών του Θεού,** όπως την εξέφρασε ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς και οι άλλοι θεοφόροι Πατέρες;
- Πώς είναι ορθόδοξο, όταν οι μαθητές προτρέπονται, μέσα από το ΠΣ, **όχι σε έμπρακτη πίστη προς τον Θεό, αλλά σε γνώση των Θρησκειών,** με σκοπό την άντληση από αυτές κοινωνικών μηνυμάτων και προσταγμάτων;
- Πώς είναι ορθόδοξο, όταν στον ΟΕ αναφέρεται ότι οι μαθητές διεκδικούν την αλήθεια, **χωρίς «να διαποτίζονται σε μια θρησκευτική άποψη»** και ότι ο θρησκευτικός γραμματισμός τους βοηθά να διαχειριστούν τον πλουραλισμό, που «τους προσφέρει ευκαιρίες να μελετήσουν και να στοχαστούν διαφορετικές θρησκευτικές και φιλοσοφικές θεωρήσεις»¹⁹, χρησιμοποιώντας την ερμηνεία, την κριτική και τον αυτοστοχαστικό τρόπο;
- Πώς είναι ορθόδοξο, όταν σε κεφάλαιο του ΟΕ με τίτλο: **«Κατευθύνσεις και απαιτήσεις από τη θρησκευτική αγωγή»** γίνεται λόγος για **«αποδοχή του πλουραλισμού και της πολυπολιτισμικότητας, ως αφετηρίας για οποιαδήποτε σοβαρή εκπαιδευτική θεωρία και πρακτική»** και ότι **«σε κάθε εκδοχή του ΜτΘ προϋποτίθεται, πέρα από τη διδασκαλία του Χριστιανισμού, και η διευρυμένη γνώση γύρω από τις Θρησκείες και τις κοσμοθεωρήσεις (μάθηση γύρω από τις Θρησκείες)»²⁰.**

¹⁹ ΟΕ, σ. 15.

²⁰ ΟΕ, σ. 28-29.

- Πώς είναι ορθόδοξο, όταν σε κεφάλαιο του ΟΕ με τίτλο: «*Αρχές - κλειδιά για τη θρησκευτική μάθηση*» αναφέρεται ότι «*η θρησκευτική μάθηση επιχειρεί την υπέρβαση της θρησκευτικής απολυτότητας (δηλαδή τη συμμόρφωση σε χριστιανικές αξίες)*»²¹;
- Πώς είναι ορθόδοξο, όταν στο σημείο του ΟΕ όπου δίνονται οι κατευθύνσεις του ΜτΘ, αναφέρεται ότι «*θεωρείται σπουδαίο να ελαχιστοποιηθεί το ενδεχόμενο επιβολής ενός μονοδιάστατου πολιτισμικού μοντέλου*»²² και εννοείται -εμμέσως πλην σαφώς- το μοντέλο του ελληνορθόδοξου πολιτισμού, αφού η πλειονότητα των μαθητών **έχει ανατραφεί στο πλαίσιο της ελληνορθόδοξης παράδοσης**, έως την ηλικία των (8) ετών, που πρόκειται να δεχτούν στο σχολείο την επίδραση του νέου μοντέλου της θρησκευτικής αγωγής, το οποίο κυριολεκτικά τους αλλάζει την πίστη;
- Πώς είναι ορθόδοξο όταν, για παράδειγμα, διδάσκει στα παιδιά την πλάνη ότι «*οι θρησκείες είναι πηγή ελπίδας για σωτηρία*»²³, αφού η ορθόδοξη παράδοση αναγνωρίζει, ως μοναδική πηγή ελπίδας, τον ένα Σωτήρα και Λυτρωτή, τον Σαρκωθέντα και Αναστάντα διά την ημών σωτηρίαν και αφού στο Σύμβολο της Πίστεως ορίζεται ότι μία είναι η ελπίδα και η προσδοκία σωτηρίας του ανθρώπου, η Ανάσταση των νεκρών και η ζωή του μέλλοντος.
- Πώς είναι ορθόδοξο, όταν σε διδακτική ενότητα με τίτλο «*Άγιοι άνθρωποι*» αναφέρονται άγιοι και αγίες του Χριστιανισμού όπως: Αγ. Βερονίκη, Αββάς Πινούφριος, Νεομάρτυς Αχμέτ, Κάλφας εξ Αγαρηνών, Αγία Φιλοθέη, Μαρία Σκόπτσοβα, ενώ αμέσως μετά **παρατίθενται, ισάξια και ισότιμα «άγιοι άνθρωποι στις θρησκείες του κόσμου: Βούδας, Κομφούκιος, Μωάμεθ, Βισνού (Κρίσνα), Δαλάι Λάμα, Γκάντι και πολλά άλλα πρόσωπα ιστορικά και μυθικά**»²⁴ Τα παιδιά έτσι μαθαίνουν επίσημα στα Θρησκευτικά τους ότι ο όρος «**Άγιος**» δεν είναι μόνον χριστιανικός, ότι αποδίδεται και σε μη χριστιανούς, ότι υπάρχουν και εκτός Εκκλησίας Άγιοι και ότι δυνατότητα αγιότητας, ως τελείωσης, δικαίωσης και ολοκλήρωσης του ενχριστωμένου βίου, έχουν και οι άλλες θρησκείες!
- Πώς είναι ορθόδοξο, όταν σε διδακτική ενότητα με τίτλο: «*Όλοι ίσοι, όλοι διαφορετικοί*», αναφερόμενη σε ένα παιδί που βαπτίζεται στο όνομα του Χριστού, προσφέρονται τα παρακάτω διδακτικά στοιχεία: «*Βάπτισμα και χρίσμα των ορθοδόξων. Βάπτισμα και χρίσμα των Ρωμαιοκαθολικών. Βάπτισμα των Προτεσταντών. Τελετές ενηλικίωσης σε θρησκείες του κόσμου: Μπαρ Μιτσβά/ Μπατ Μιτσβά. Ενηλικίωση των Μουσουλμάνων. Ενηλικίωση των Ινδουϊστών. Γιορτές του κόσμου γεμάτες χαρά και φως:*

²¹ ΟΕ, σ. 92.

²² ΟΕ, σ. 97.

²³ ΠΣ, σ. 12.

²⁴ ΠΣ - (Δημοτικού), σ. 57.

Χανουκά, Diwali»²⁵. Εδώ υπάρχει ο κίνδυνος οι μικροί μαθητές, λόγω της έλλειψης αναπτυγμένης κριτικής σκέψεως, να περιέλθουν σε κατάσταση συγχύσεως και να θεωρήσουν το ορθόδοξο βάπτισμα, το δικό τους βάπτισμα, ισότιμο με εκείνο των χριστιανικών ομολογιών ή με τις τελετές ενηλικίωσης των θρησκειών!

• Πώς είναι ορθόδοξο, όταν ακόμα και από την περιγραφή των στόχων, που θέτει το ίδιο το ΠΣ για κάθε τάξη ξεχωριστά, επιβεβαιώνεται η **αποορθοδοξοποίησή** του και η εισαγωγή ενός μαθήματος ιστορίας των θρησκειών γενικά; Παραθέτουμε ορισμένα ενδεικτικά παραδείγματα:

i) Στο Νηπιαγωγείο και το Δημοτικό: Τίτλος: *Ο κόσμος της θρησκείας*. Στόχος: *Προσεγγίζεται η θρησκεία αυτή καθ' εαυτή· πρόκειται για χαρτογράφηση και αναγνώριση των βασικών εξωτερικών χαρακτηριστικών της... Παρέχονται στοιχεία γύρω από τα πρόσωπα, τα έθιμα, τα σύμβολα, την ιστορία, τα μνημεία, την κοινωνική και πολιτιστική ζωή των θρησκευτικών παραδόσεων»²⁶.*

ii) Στο Γυμνάσιο: Τίτλος: *Θρησκεία και ιστορία ως έκφραση πολιτισμού*. Στόχος: *«Μελέτη της θρησκείας και του πολιτισμού που αυτή παρήγαγε ιστορικά. Δίνεται έμφαση στη ζωή, την ιστορία, την τέχνη, τον πολιτισμό, που σάρκωσαν ο Χριστιανισμός, ιδιαίτερα η ορθοδοξία, και οι μεγάλες θρησκευτικές Παραδόσεις»²⁷.*

iii) Στο Λύκειο: Τίτλος: *Θρησκεία και πολιτισμός σε διάλογο με την κοινωνία*. Στόχος: *«Βασικός άξονας η θρησκεία και ο πολιτισμός της σε σχέση με τη σημερινή εποχή και την κοινωνία της σύγχρονης νεωτερικότητας»²⁸.*

Γενικά, το ΜτΘ στην Εκπαίδευση περιλαμβάνει θεματικά πεδία όπως:

α. *«Πώς η θρησκεία ενεργοποιεί τα γνωστικά εργαλεία των ανθρώπων;»*. β. *«Πώς η θρησκεία μεταφράζεται σε πρόταση πολιτισμού;»*. γ. *«Προσέγγιση του θρησκευτικού φαινομένου στην πολυμορφία του;»²⁹.*

4. Η κυριαρχία του ορθολογικού και ανθρωποκεντρικού στοιχείου

²⁵ ΠΣ - (Δημοτικού), σ. 41.

²⁶ ΠΣ, σ. 22

²⁷ ΠΣ, σ. 23.

²⁸ ΠΣ, σ. 24. Απορίας άξιο είναι ότι το ΠΣ αναφέρει σε σχέση και όχι σε αντιπαράθεση με τη σύγχρονη νεωτερικότητα, δηλαδή το σύγχρονο διαφωτισμό. Και διερωτάται κανείς, δεν γνωρίζουν άραγε οι συντάκτες, όταν έγραφαν τα παραπάνω, τις θέσεις και τις εχθρικές διαθέσεις της ορθολογικής νεωτερικότητας αλλά και της μετανεωτερικότητας έναντι του Χριστιανισμού; Δεν γνώριζαν ότι ο διαφωτισμός είναι εκείνος που μετέτρεψε τον Θεό από πρόσωπο σε έννοια και την αποκαλυπτική πίστη σε ανθρωποκεντρικό και ανθρωποπλαστικό δημιούργημα του ορθού λόγου, δηλαδή σε μεταφυσική; (Ηρ. Ρεράκης, *Θρησκευτικά και πολιτισμικά πρότυπα στο έργο του Δ. Σολωμού*, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2003, σ.270-284).

²⁹ ΠΣ, σ. 24-25.

α. Το ΠΣ έχει εμπνευστεί από το βρετανικό θρησκευολογικό Πρόγραμμα θρησκευτικής εκπαίδευσης, από το οποίο και αντιγράφεται το μοντέλο του «*θρησκευτικού γραμματισμού*». Η Μεγάλη Βρετανία, όμως, έχει μια άλλη θρησκευτικότητα, που πηγάζει από μια διαφορετική ιστορική και θεολογική παράδοση, κατά βάση προτεσταντική. Το Πρόγραμμα αυτό καταρτίστηκε με βάση την εκεί υπάρχουσα πολυθρησκευτική παράδοση και τις λειτουργούσες αντίστοιχες θρησκευτικές κοινότητες, τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των οποίων δεν έχουν καμιά σχέση με τη μονοθρησκευτική ορθόδοξη χριστιανική παράδοση της Ελλάδας.

β. Τι είναι όμως ο «*θρησκευτικός γραμματισμός*»; Είναι μια θεωρία με φιλοσοφικό, θεολογικό και παιδαγωγικό περιεχόμενο, εισηγητής της οποίας είναι ο καθηγητής Θρησκευτικών και Θεολογικών Σπουδών Andrew Wright του King's College του Λονδίνου. Σύμφωνα με τις θέσεις του, «*θρησκευτικός γραμματισμός*» σημαίνει τη γνώση και την ικανότητα κατανόησης του θρησκευτικού φαινομένου, με βαθύτερο σκοπό την τόνωση της κοινωνικής συνοχής.

Η θεωρία του «*θρησκευτικού γραμματισμού*» στηρίζεται στις ιδέες του κριτικού ρεαλισμού και στην κριτική παιδαγωγική θεωρία της Σχολής της Φραγκφούρτης, μια νεομαρξιστική θεωρία με κοινωνιολογικό και φιλοσοφικό προσανατολισμό, που προτείνει, όπως θα δούμε στη συνέχεια, μια παιδεία της αμφισβήτησης και της κριτικής των πάντων και προάγει τον αυτοπροσδιορισμό του ατόμου μέσα από την εκπαίδευση.

γ. Ο μαθητής, σύμφωνα με τη θεωρία του «*θρησκευτικού γραμματισμού*», όπως υποστηρίζει το ΠΣ, ακολουθεί τρία επίπεδα ή ενδιαφέροντα. Το πρώτο είναι η εμπειρική κατανόηση του θρησκευτικού αντικειμένου. Το δεύτερο είναι η ερμηνεία του και το τρίτο είναι η «*χειραφέτηση*», η *ελευθερία δηλαδή του μαθητή «από ό,τι ονομάζεται “πρόσδεση στο παρελθόν”*» μέσα από ένα κριτικό αυτοστοχαστικό τρόπο.

Τα πάντα, λέει το νέο ΠΣ, μπαίνουν σε μια διαδικασία κριτικής για «*να διαμορφώσει ο μαθητής τη δική του άποψη, αλλά και αντι-άποψη. Καμιά απόδειξη δεν γίνεται αποδεκτή “ελαφρά τη καρδιά”.* Τίποτε δεν θεωρείται δεδομένο, καμιά εξουσία δεν είναι υπεράνω κριτικής. Ο μαθητής επιβεβαιώνει ότι η επιστήμη τολμά, επινοεί και ελευθερώνει. Πάνω και πέρα από την κατανόηση υπάρχει ένα ενδιαφέρον του κάθε μαθητή για μια αναζήτηση αυτού που ορίζεται ως “*χειραφέτηση*”. Οι άνθρωποι πρέπει να είναι ελεύθεροι, να διαμορφώνουν τις δικές τους γνώμες. **Η γνώση είναι αληθινή, όταν μας ελευθερώνει από ό,τι ονομάζεται “πρόσδεση στο παρελθόν”.** Χωρίς αυτό το χειραφετικό ενδιαφέρον οι “*αλήθειες*” οποιασδήποτε γνώσης λειτουργούν στατικά και ενδεχομένως **χρησιμοποιούνται για ποικιλότερο χειραγώγηση**»³⁰.

Χωρίς, σε καμία περίπτωση, να αμφισβητείται η σημασία της ανάπτυξης της κριτικής σκέψης του μαθητή, θα πρέπει να τονιστεί ότι συνεχής και αδιάκριτη κριτική με εμφατικό, μάλιστα, σκοπό τη «*χειραφέτηση*» «*από ό,τι ονομάζεται*

³⁰ ΠΣ, σ. 21.

πρόσδεση στο παρελθόν» οδηγεί στην πλήρη αλλοίωση της θρησκευτικής πίστης. Και πάντως, δεν συνιστά «χειραγώγηση» η αποδοχή της διδασκαλίας μιας χριστιανικής θρησκείας.

δ. Οι αρχές αυτές της θεωρίας του «*θρησκευτικού γραμματισμού*» βρίσκονται σε **απόλυτη αντίθεση** με τα κριτήρια και τις προϋποθέσεις προσέγγισης της **ορθόδοξης παράδοσης**, που είναι πρώτα και κύρια **η πίστη** και μετά η λογική και η κριτική.

Είναι επομένως σαφές ότι **η νέα θρησκευτική αγωγή δομείται χωρίς τη βάση της πίστεως**, αλλά με τις θεμελιακές αρχές του ορθού λόγου, της κριτικής, της αμφισβήτησης και του αναστοχασμού.

Άλλωστε, αυτό υπονοείται και από το ίδιο το ΠΣ, όταν αναφέρεται ξεκάθαρα ότι το ΜτΘ «*θεμελιώνεται στη σχέση του με το λόγο και την ερμηνεία του*» και «*στοχεύει να οικοδομήσει λογικά τη θρησκευτική αγωγή των παιδιών και των εφήβων*»³¹.

ε. Πάνω σ' αυτό το ορθολογικό μοτίβο έχει οικοδομηθεί ολόκληρη η φιλοσοφία του νέου ΠΣ. Σε ειδικό κεφάλαιο, μάλιστα, με τίτλο: «*Η υπογράμμιση της ανθρωποκεντρικής διάστασης*», καθορίζεται ως **κατεύθυνση της σχολικής θρησκευτικής αγωγής η ατομοκεντρικότητα και ανθρωποκεντρικότητα του μαθητή, χωρίς πίστη και αναφορά στον Θεό**. Συγκεκριμένα αναφέρει: «*Μια σύγχρονη αντίληψη για το ΜτΘ καλείται να εστιάσει το ενδιαφέρον του μαθητή στην ανθρώπινη διάσταση των θρησκειών και της θρησκευτικής πίστεως αναδεικνύοντας, σχολιάζοντας και προσεγγίζοντας κριτικά τη θρησκεία ως διαχρονική πηγή έμπνευσης για τον πολιτισμό και άντλησης προσωπικού αλλά και συλλογικού υπαρξιακού νοήματος ως συνεκτικού δεσμού κοινωνικών συσσωματώσεων*»³².

στ. Με το νέο ΠΣ, επίσης, η προσέγγιση του «άλλου» μετατρέπεται σε **κατασκεύασμα λογικής διεργασίας**, σε ένα απλό ενδιαφέρον, σε μια λογική διαδικασία αποδοχής. Δεν είναι προϊόν σταυρικής, θυσιαστικής, ανιδιοτελούς αγάπης, δεν είναι «*πίστις δι' αγάπης ένεργουμένη*»³³, αλλά μια αυτονομημένη ανθρωποκεντρική λειτουργία. Γι' αυτό και ο προσανατολισμός του ΜτΘ με το νέο ΠΣ ορίζεται, ως να είναι ένα μάθημα κοινωνικής αγωγής ή ηθικής, με τις παρακάτω προτάσεις:

«*Καλλιέργεια αξιών και στάσεων...*».

«*Καλλιέργεια ικανοτήτων και δεξιοτήτων...*».

«*Καλλιέργεια διαπολιτισμικής επικοινωνίας και διαλόγου...*»³⁴.

5. Η αντιφατικότητα ως προς το σεβασμό στην ετερότητα

³¹ ΠΣ, σ. 21.

³² ΠΣ, σ. 18.

³³ Γαλ. 5,6.

³⁴ ΠΣ, σ. 17-18.

α. Είναι απορίας άξιο το γεγονός ότι οι συντάκτες, ενώ θέτουν ως «σημαία» του ΠΣ το σεβασμό στον «άλλον», τον διαφορετικό, **δεν λαμβάνουν υπόψη τους τη θρησκευτική ετερότητα – διαφορά, ούτε της συντριπτικής πλειονότητας των μαθητών, ούτε της μειονότητας των αλλοδόξων ή αλλοθρήσκων παιδιών που φοιτούν στα ελληνικά σχολεία, αλλά αντίθετα, μέσω της διδασκαλίας ενός συνονθυλεύματος θρησκείων, υπονομεύουν κάθε σεβασμό στη θρησκευτική ιδιαιτερότητα του συνόλου των μαθητών.**

β. Η ετερότητα, ως διαφορά, προϋποθέτει την ιδιαιτερότητα τόσο των προσώπων όσο και της πολιτισμικής ή θρησκευτικής κοινότητας που ανήκουν. Διαφορετικά, προκύπτει πολιτισμική ή θρησκευτική ομογενοποίηση.

γ. Η κατάργηση του σεβασμού της ετερότητας όλων των μαθητών, επιχειρείται με τρεις τρόπους:

Πρώτον, με τη φανερή **υποτίμηση και κακοποίηση της πίστewος των παιδιών και την απροκάλυπτη προτίμηση** που εμφαντικά επιδεικνύεται σε ολόκληρο το ΠΣ και τον ΟΕ **στις θρησκείες**, όπως είδαμε παραπάνω.

Δεύτερον, με τις **απαράδεκτες θεολογικές παραχαράξεις και εκπτώσεις της πίστewος των παιδιών της πλειονότητας**, που, όπως είδαμε από παραδείγματα που παραθέσαμε παραπάνω, επιχειρούνται συστηματικά στο ΠΣ και τον ΟΕ.

Τρίτον, μέσω του σκόπιμου, κατά τη γνώμη μου, μεθοδευμένου συνονθυλεύματος που επιχειρείται, με την ανάμειξη και την ταυτόχρονη διδασκαλία όλης αυτής της ποικιλίας των θρησκευτικών εκδοχών το μόνο που επιτυγχάνεται είναι να δημιουργηθεί θρησκευτική σύγχυση και απέχθεια στα παιδιά. Το μοντέλο αυτό της ταυτόχρονης διδασκαλίας πολλών διαφορετικών εκδοχών σε κάθε ενότητα είναι ανεπίτρεπτο από παιδαγωγικής πλευράς να προσφέρεται σε παιδιά μικρής ηλικίας, ενώ αποτελεί ταυτόχρονα και την ισχυρότερη απόδειξη των προθέσεων των συντακτών να διαβρώσουν και να αλλοτριώσουν, διά της πολτοποίησεως με άλλες πίστεις, την πατροπαράδοτη πίστη των μαθητών.

δ. Επομένως, οποιεσδήποτε **μεγαλόστομες και ευφυώς χρησιμοποιούμενες στο ΠΣ εκφράσεις, για δήθεν σεβασμό της ετερότητας, αυτοακυρώνονται** εφόσον δεν υπάρχει αυτός καθαυτός ο σεβασμός στη θρησκευτική ταυτότητα των μαθητών.

ε. Σε κάθε περίπτωση, ο σεβασμός της ετερότητας, ως αίτημα αγωγής, που δήθεν επιδιώκεται με το ΠΣ, καλλιεργείται ήδη και μπορεί να καλλιεργηθεί ως πρότυπο και στο μέλλον, **μόνον μέσα από την οικεία ορθόδοξη θρησκευτική παράδοση και αγωγή, η οποία επιδιώκει την πολύπλευρη καλλιέργεια της προσωπικότητας του μαθητή, τη συγκρότηση της πνευματικής ηθικής και κοινωνικής τους οντότητας, μέσα από τη στενή σχέση με τον Θεό και μέσα από τις φωτισμένες συνέπειες που έχει η πίστη σ' Αυτόν για τη σύναψη, σε οριζόντιο**

επίπεδο, υγιών σχέσεων με τον εκάστοτε «άλλο»³⁵. Ο σεβασμός της θρησκευτικής ετερότητας δεν είναι ποτέ δυνατόν να πραγματοποιηθεί, χωρίς την πνευματική συγκρότηση και αυτοσυνειδησία της θρησκευτικής ταυτότητας του υποκειμένου, που απορρέει από την οριοθέτησή του απέναντι στις οικείες θεσμικές εκφάνσεις του ιερού και τον συνεχή «διάλογό» του με το πολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο ανήκει.

στ. Ένα θέμα που θέτουν εμφατικά οι συντάκτες του ΠΣ είναι ότι έπρεπε να λάβουν υπόψη τους το θέμα του **θρησκευτικού πλουραλισμού**. Επ' αυτού, εντούτοις, υφίσταται η εξής διάκριση:

Άλλο ζήτημα είναι ο θρησκευτικός πλουραλισμός **ως σεβασμός στη θρησκευτική επιλογή** και την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων του άλλου, που όλοι αυτονόητα αντιμετωπίζουν με ευαισθησία, και άλλο ζήτημα είναι ο θρησκευτικός πλουραλισμός **ως κριτήριο καθορισμού ενός εκπαιδευτικού Προγράμματος μιας χώρας** για την ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης των νέων της.

Η έννοια που προσδίδουν οι «εμπειρογνώμονες» του ΠΣ στον πλουραλισμό συνιστά έναν ουτοπικό, παράλογο και αντιπαιδαγωγικό πλουραλισμό, που όχι μόνο δεν αναπτύσσει, αλλά, αντίθετα, **διαβρώνει και εξαφανίζει τη θρησκευτική συνείδηση των μαθητών**³⁶.

Ερωτάται:

Μπορεί ένα παιδί να μάθει την ελληνική γλώσσα, μέσα από ταυτόχρονη διδασκαλία (8) διαφορετικών γλωσσών; ή να μάθει ελληνική ιστορία, μέσα από ταυτόχρονη διδασκαλία (8) διαφορετικών ιστοριών;

Τα παιδιά θα πρέπει να διευκολύνονται και όχι να εμποδίζονται στην καλλιέργεια και την ανάπτυξη της δικής τους θρησκευτικής συνείδησης και πίστης, που άλλωστε συνιστά στοιχείο της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Η απόρριψη αυτής της δυνατότητας καταργεί στην πραγματικότητα, την ταυτότητα και τη μοναδικότητα του προσώπου. Και χωρίς ταυτότητα, που διασφαλίζει την ύπαρξη της διαφοράς, δεν μπορεί να υπάρξει ετερότητα³⁷.

Ο σεβασμός στην ετερότητα προϋποθέτει την ύπαρξη της ταυτότητας. Ο πλουραλισμός και η πολυφωνία δεν καταργούν τις πολιτισμικές και θρησκευτικές διαφορές, αλλά τις αποδέχονται. Ο πολυπολιτισμός, άλλωστε, τον οποίο επικαλούνται οι συντάκτες του ΠΣ, δέχεται την ειρηνική προσώπων και κοινοτήτων με ποικίλο πολιτισμικό και θρησκευτικό υπόβαθρο.

Θεωρείται κατά τη γνώμη μου παράδοξο, **σ' αυτές τις δύσκολες μέρες που περνά η χώρα μας, να επιχειρείται, εντελώς άκαιρα, μια τέτοιου μεγέθους θεμελιακή αλλοίωση και ανατροπή στην ελληνική θρησκευτική αγωγή**, όταν αντίθετα, θα έπρεπε να αναζητούνται τρόποι ανασυγκρότησης και ενίσχυσης

³⁵ Ηρ. Περάκης, Ο «άλλος» στο ελληνικό σχολείο. Ορθόδοξη χριστιανοπαιδαγωγική θεώρηση, εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2006.

³⁶ D. Grace, *Κοινωνιολογία της Θρησκείας*, μτφρ. Ευαγγελία Λίλιου-Νίκη Παπαγεωργίου, εκδ. Κριτική, Αθήνα 2010, σ. 94.

³⁷ Στ. Πορτελάνος, *Θέματα Θρησκευοπαιδαγωγικής*, εκδ. Έννοια, Αθήνα 2010, σ. 14.

όλων των στοιχείων εκείνων που συνιστούν την εν γένει πνευματική μας ταυτότητα.

6. Η ανατροπή του παιδαγωγικού χαρακτήρα του ΜτΘ μέσα από το ΠΣ και τον ΟΕ

α. Σύμφωνα με τους συντάκτες του ΠΣ, ο «θρησκευτικός γραμματισμός» θεωρείται ότι επιδιώκει την καλλιέργεια της θρησκευτικής αυτοσυνειδησίας των μαθητών.

Όμως, η διδασκαλία μιας πολτοποιημένης και χωρίς δομή και παιδαγωγικές προϋποθέσεις ύλης που προέρχονται από (8) διαφορετικές θρησκευτικότητες, σε μαθητές ηλικίας (8) έως (15) ετών, των οποίων το ηλικιακό, γνωστικό και προσληπτικό επίπεδο είναι πολύ χαμηλότερο από εκείνο των γνώσεων που τους προσφέρονται, δημιουργεί προϋποθέσεις απόλυτης σύγχυσης και αποπροσανατολισμού.

Το μοντέλο του «θρησκευτικού γραμματισμού», λόγω των δυσνόητων για την ηλικία τους εννοιών και θεμάτων που εμπεριέχονται στο ΠΣ και λόγω του θρησκευτικού συγκρητισμού που επιβάλλει, όχι μόνον δεν είναι σε θέση να καλλιεργεί και να αναπτύσσει θρησκευτική συνείδηση και αυτοσυνειδησία, αλλά, επιπλέον, γεμίζει την ψυχή των παιδιών με σύγχυση, άρνηση, αμφισβήτηση, σχετικισμό, τόσο ως προς τη δική τους θρησκευτική ταυτότητα και συνείδηση, όσο και ως προς κάθε άλλη θρησκευτικότητα.

β. Ο Piaget υποστηρίζει ότι η νοητική ανάπτυξη συνδυάζεται με τη βιολογική ωρίμανση, ότι η εξέλιξη της γνωστικής διαδικασίας απαιτεί σταδιακή δημιουργία γνωστικών δομών και ότι βασικοί παράγοντες μάθησης είναι η βιολογική ωρίμανση, η εμπειρία και η κοινωνική αλληλεπίδραση. Ο Vygotsky, επίσης, σημειώνει ότι η ανάπτυξη του παιδιού εξαρτάται από τα σύμβολα κουλτούρας μέσα στα οποία ζει το παιδί, ο δε Bruner υπογραμμίζει ότι οτιδήποτε και να προσφερθεί ως διδακτικό αγαθό στο παιδί πρέπει να προσαρμόζεται στο γνωστικό του επίπεδο.

γ. Το συνονθύλευμα θρησκευτικών πίστεων σ' αυτή την ηλικία μόνο προϋποθέσεις σύγχυσης, σχετικισμού και θρησκευτικού μηδενισμού μπορεί να προσφέρει. Ο Καθηγητής Δεληκωνσταντής έχει τονίσει σχετικά ότι *«η αναγνώριση των πλουραλιστικών χαρακτηριστικών της σύγχρονης ευρωπαϊκής κοινωνίας, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να σημαίνει τη μετατροπή της θρησκευτικής αγωγής σε μάθημα Θρησκευτολογίας. Μία τέτοια μεταβολή οδηγεί αναπότρεπτα σε αφελή συγκρητισμό, πολιτισμικό μηδενισμό και αξιολογικό μινιμαλισμό»*³⁸.

³⁸ Κ. Δεληκωνσταντής, «Η Ευρωπαϊκή Διάσταση της Σχολικής Θρησκευτικής Αγωγής», στο: Βουλή των Ελλήνων-Διακοινοβουλευτική Συνέλευση Ορθοδοξίας, *Τα θρησκευτικά ως μάθημα ταυτότητας και πολιτισμού*, Βόλος 15-17 Μαΐου 2004, Αθήνα 2005, σ. 52-53.

δ. Βασική παρατήρηση επομένως από τη μελέτη του ΠΣ και του ΟΕ είναι ότι υπάρχει σε υπερβολικό βαθμό πρόβλημα ανταπόκρισης και αναλογικότητας του υψηλού επιπέδου των περιεχομένων του ΠΣ προς το επίπεδο αντιληπτικότητας των μαθητών. Οι συντάκτες, μοιάζει σαν να ενεργούν σκόπιμα και να μην λαμβάνουν υπόψη την πνευματική, νοητική και εμπειρική κατάσταση και δεκτικότητα των παιδιών στην ηλικία που βρίσκονται.

Προσωπικά, επιχείρησα να δώσω προς πραγμάτευση αρκετά από τα παραπάνω θέματα σε φοιτητές μου. Διαπίστωσα, όμως, πως ακόμα και αυτοί δυσκολεύονταν να τα κατανοήσουν και να τα επεξεργαστούν.

ε. Ο τρόπος, επίσης, που προσεγγίζεται η θρησκεία είναι απολύτως ορθολογικός, πληροφοριακός και ουδέτερος. Απουσιάζει κάθε στοιχείο βιωματικότητας, ενώ δεν σχετίζεται με την ένταξη ή συμμετοχή των παιδιών στη θρησκευτική τους κοινότητα ή τη δέσμευσή τους στην πίστη των γονέων τους, με αποτέλεσμα να διδάσκονται πλημμελώς, τόσο ο Χριστιανισμός (Ορθοδοξία – Ρωμαιοκαθολικισμός – Προτεσταντισμός), όσο και οι άλλες (5) θρησκευτικότητες.

στ. Είναι φανερό ότι είναι αδύνατον οι μαθητές να κατορθώσουν, μέσα από όλο αυτό τον κυκεώνα θρησκευτικών θεμάτων, με τόσο πολύπλοκο, πολύπλευρο και πολυποίκιλο περιεχόμενο και με τόσο υψηλό για την αντιληπτικότητά τους επίπεδο εννοιών, να κατανοήσουν, να επεξεργαστούν και να μάθουν τελικά κάτι απ' όλα αυτά.

ζ. Μέσα από τέτοιας μορφής μεθοδικά επιλεγμένες και διασκευασμένες θρησκευτικές γνώσεις, γίνεται προσπάθεια να επιβληθεί η βαρλααμική και μεταπατερική θεολογία στη θρησκευτική συνείδηση των μαθητών, σύμφωνα με το μοντέλο του «*θρησκευτικού γραμματισμού*».

Από παιδαγωγικής πλευράς, ωστόσο, θρησκευτική αυτοσυνειδησία μπορεί να διαμορφωθεί μόνον από τη διδασκαλία και την εμπειρία της πίστεως, με τη χρήση απλών, εύληπτων και προπαντός ζωντανών προτύπων.

η. Επισημαίνεται ότι δεν λαμβάνονται υπόψη οι θέσεις εκπροσώπων της γνωστικής ψυχολογίας, όπως των Kolb, Honey, Mumford, Cobb, Glasefeld, οι οποίοι υποστηρίζουν τη συνεργασία της μάθησης με την εμπειρία και τονίζουν ότι **δεν μπορεί να υπάρξει μάθηση, όταν αυτή δεν βασίζεται στις εμπειρίες των μαθητών**. Δεν λαμβάνεται υπόψη, επίσης, ο γνωστικός ψυχολόγος της μάθησης J. Bruner, ο οποίος στηρίζει τις διαπιστώσεις του στην θεωρία της μάθησης, που ορίζει ότι κάθε νέα γνώση εδράζεται πάνω σε ήδη διαμορφωμένα πρότυπα.

Μπορούν, άραγε, να μας πουν οι «εμπειρογνώμονες» τί προηγούμενες εμπειρίες έχουν παιδιά από (8) έως (15) ετών, σχετικές με τον Ιουδαϊσμό, το Ισλάμ, τον Ινδουϊσμό, το Βουδισμό, τον Κομφουκιανισμό, τον Ρωμαιοκαθολικισμό, τον Προτεσταντισμό;

θ. Η αποκόλληση των παιδιών, σε μια ευαίσθητη μάλιστα ηλικία, από την

οικεία θρησκευτική τους πίστη, η διδασκαλία πολλαπλών παράλληλα θρησκευτικών παραδόσεων και το έντονο ενδιαφέρον για τις θρησκευτικές ιδέες ή πρακτικές άλλων θρησκειών, που επιβάλλεται από το νέο ΠΣ, είναι μια τακτική που προϋποθέτει, αν δεν επιτάσσει, η συγκριτική θρησκευσιολογία³⁹. Μια τέτοια μορφή πολυθρησκευτική προσέγγιση της θρησκευτικής αγωγής όμως στην ηλικία των παιδιών του Δημοτικού και του Γυμνασίου, με μαθηματική ακρίβεια αποδομεί και εξανεμίζει την παιδαγωγική και παιδευτική αξία της οικείας πίστεως (παροχή ηθικοκοινωνικών και πολιτισμικών προτύπων), την καλλιέργεια της οποίας έχει ανάγκη, ιδιαίτερα σ' αυτήν τη δύσκολη εποχή της διαφθοράς και της πνευματικής κρίσης ο ελληνικός λαός.

1. Σημειώνω με έμφαση ότι δεν είναι σε καμία περίπτωση κακό να διδάσκονται τα παιδιά στοιχεία από άλλες θρησκείες, αλλά είναι κακό να τις διδάσκονται με αντιπαιδαγωγικό τρόπο. Στα παιδιά αυτής της ηλικίας είναι καλό να παρέχονται απλές, κατανοητές και ευχάριστες πληροφορίες για τις άλλες θρησκείες, που να αντιστοιχούν στην ψυχοκινητική τους δεκτικότητα.

Τονίζω, όμως, ότι βασικό στοιχείο για μια γόνιμη και παιδαγωγικά έγκυρη θρησκευτική αγωγή είναι πρώτα απ' όλα **η βιωματική και εμπειρική ανάπτυξη της οικείας θρησκευτικής πίστεως**, όπως άλλωστε συμβαίνει στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες.

Μ' αυτό τον τρόπο, τα παιδιά, καταρχάς διδάσκονται, επεξεργάζονται, **βιώνουν και συνειδητοποιούν το δικό τους θρησκευτικό αλφαβητάρι, την πίστη των γονέων τους -οι οποίοι έχουν και την αποκλειστική ευθύνη του θρησκευτικού τους προσδιορισμού-** και από την οποία, μάλιστα, έχουν και τις απαιτούμενες για τη γόνιμη θρησκευτική τους αγωγή, από πλευράς παιδαγωγικής και ψυχολογίας, θρησκευτικές πολιτισμικές και παιδευτικές εμπειρίες ή βιώματα.

Στη συνέχεια, και καθώς αναπτύσσεται το γνωστικό και αντιληπτικό τους επίπεδο, **μέσα από τα γνωστά προχωρούν στα άγνωστα** και παιδαγωγούνται σταδιακά και σφαιρικά σε ό, τι έχει σχέση με το εν γένει θρησκευτικό φαινόμενο.

Αργότερα, στο επίπεδο του Λυκείου -όπως συνέβαινε μέχρι σήμερα- που έχουν, μάλιστα, αναπτύξει την απαιτούμενη κριτική σκέψη και διάκριση, μπορούν, χωρίς τον κίνδυνο της συγχύσεως, να προσεγγίζουν και να αξιολογούν συστηματικότερα και άλλες άγνωστες και ξένες σ' αυτά θρησκευτικές παραδόσεις.

Ο Ausubel, εισηγητής της νοηματικής και προσληπτικής μάθησης, υποστηρίζει ότι οι νέες πληροφορίες ή ιδέες μπορούν να μαθευτούν, μόνο στο βαθμό που συνδέονται με προϋπάρχουσες έννοιες και ιδέες στη γνωστική δομή των μαθητών. Θεωρεί, δηλαδή, σημαντική για τη μάθηση την αξιοποίηση των προηγούμενων γνώσεων, το γνωστικό υπόβαθρο των μαθητών και τη συμπλήρωσή του με νέες, απλές και κατανοητές γνώσεις. Με άλλα λόγια, υιοθετεί τη **συσχέτιση των νέων εννοιών με αυτές που έχουν ήδη αφομοιωθεί στη νοηματική δομή των μαθητών**. Τα παιδιά, έτσι, πρώτα μαθαίνουν για να μπορούν έπειτα να ανακαλύπτουν.

³⁹ E. J. Sharpe, *Συγκριτική θρησκευσιολογία*, μτφρ. Στ. Παπαλεξανδρόπουλος, εκδ. Άρτος Ζωής, Αθήνα 2008, σ. 33.

Η ταυτόχρονη, αντίθετα, διδασκαλία τόσο διαφορετικών εκδοχών θρησκευτικότητας, από παιδαγωγικής πλευράς είναι μέθοδος ασύμβατη και λανθασμένη αλλά και καταστροφική ως προς τα θρησκευτικά αποτελέσματα που θα έχει, διότι αποτελεί βίαιη εισβολή στη δομή του θρησκευτικού κόσμου των παιδιών.

ια. Εξάλλου, σε μια δημοκρατική ευρωπαϊκή χώρα, δεν έχει κανείς το δικαίωμα, μέσα από τέτοιες αντιπαιδαγωγικές μεθόδους και ανεδαφικούς πειραματισμούς, να δημιουργεί θρησκευτική σύγχυση στα παιδιά, επιχειρώντας την αποδόμηση της οικείας γονεϊκής θρησκευτικής πίστewος και ταυτότητάς τους. Άλλωστε και θεσμικά κείμενα, όπως η υπ. αριθμ. 1720/2005 Σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης (άρθρο 3), όχι μόνο δεν επιβάλλουν τέτοιες λύσεις, όπως ορισμένες φορές ψευδώς και παραπλανητικά παρουσιάζεται, αλλά, αντίθετα, **προτρέπουν να γίνεται σεβαστό το δικαίωμα των γονέων να ανατρέφουν τα παιδιά τους σύμφωνα με τις δικές τους θρησκευτικές πεποιθήσεις.**

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, ακόμη, δεν προτείνει συγκεκριμένο ΠΣ, αλλά απλώς προτρέπει τις ευρωπαϊκές χώρες να ρυθμίζουν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα, έτσι ώστε ο μαθητής, παράλληλα με τη γνωριμία της δικής του θρησκείας, να ανακαλύπτει και τη θρησκεία των γειτονικών λαών. **Κάθε μαθητής έχει το δικαίωμα να πιστεύει ότι η δική του θρησκεία είναι η αληθινή πίστη.** Απλώς δεν πρέπει να θεωρεί πως η διαφορετική θρησκεία ή η αθεΐα διαφοροποιεί αξιολογικά τους ανθρώπους.

Σύμφωνα με την ίδια Σύσταση, **είναι ζήτημα της κάθε χώρας μεμονωμένα, να πετύχει το συγκεκριμένο στόχο,** που είναι αφενός να γνωρίσουν οι μαθητές βιωματικά τη δική τους **γονεϊκή πίστη,** διατηρώντας την πολιτισμική τους ταυτότητα και αφετέρου να προσεγγίσουν γνωσιολογικά και πληροφοριακά τις άλλες θρησκείες.

7. Χαρακτηριστικά αποσπάσματα του ΠΣ και του ΟΕ

Μια σύντομη ανάγνωση του ΠΣ και του ΟΕ αρκεί για να διαπιστώσει κανείς ότι αυτό το ΠΣ είναι πρόχειρα καταρτισμένο και με ουτοπικές και ανεδαφικές προσδοκίες, που δεν λαμβάνει υπόψη τις θρησκευτικές και παιδαγωγικές προϋποθέσεις των μαθητών, στους οποίους απευθύνεται. Παραθέτουμε ορισμένα ενδεικτικά παραδείγματα:

α. Στην Γ΄ Δημοτικού, στην ενότητα με τίτλο: **«Κυριακή, Μια σημαντική ημέρα της εβδομάδας»**, τίθενται ως βασικά θέματα τα παρακάτω:

- **«Η Κυριακή των Χριστιανών: Στο χριστιανικό ναό (η καμπάνα, ο ναός, τα κεριά, οι εικόνες, ο Σταυρός).**
- **Το Σάββατο των Εβραίων: Στη συναγωγή (ραββίνος, τора, κεριά, μενορά, κιπά, τεφιλίν).**

• *Η Παρασκευή των Μουσουλμάνων: Στο Τζαμί ή Τέμενος (Κοράνιο, μιναρές, μουεζίνη, χατίπη, ιμάμη, νίψεις προσώπου, χεριών και ποδιών, βγάλσιμο παπουτσιών, μάσπα, κατεύθυνση προσευχής, κήρυγμα).*

• *Σύμβολα θρησκειών του κόσμου: Ο σταυρός, ο ιχθύς, η άμπελος, ο πέλεκυς, το άστρο του Δαβίδ, η Μενορά, η ημισέληνος, το όνομα του Αλλάχ, η Σβάστικα, (Ινδουϊσμός - Τζαϊνισμός), το γιν και το γιαγκ, το ωμ, ο τροχός της διδασκαλίας του Βούδα (ντάρμα), ο λωτός, το σύμβολο της μη βίας (αχίμζα)»⁴⁰!*

Πέρα από το γεγονός ότι αποσιωπάται το αναστάσιμο και εορταστικό νόημα της χριστιανικής Κυριακής, ως ημέρας του Κυρίου και εξισώνεται απόλυτα στη συνείδηση του μαθητή με όλες τις άλλες εόρτιες ημέρες των άλλων θρησκειών, υπάρχει παιδαγωγός στον κόσμο που θα μπορούσε να εγκρίνει ως διδακτέα ύλη για το πνευματικό επίπεδο παιδιών (8) ετών όλη αυτήν την πανσπερμία των θρησκευτικών εννοιών, ονομάτων, συμβόλων και γνώσεων;

Πώς να μην υποθέσει κανείς ότι όλα αυτά γράφτηκαν μεθοδευμένα για να προκαλέσουν θρησκευτική σύγχυση και αμφισβήτηση; Για ποιο παιδαγωγικό λόγο πρέπει τα παιδιά της Γ΄ Δημοτικού να προσλάβουν αυτήν την ύλη; Στους στόχους της τάξης αναφέρεται ότι όλα αυτά τα μαθαίνουν για να «αντιληφθούν την ύπαρξη διαφορετικών μορφών θρησκευτικής έκφρασης και να μάθουν να επικοινωνούν με το διαφορετικό»⁴¹.

Είναι σωστό παιδαγωγικά να εξουθενώνονται τα παιδιά με την ταυτόχρονη εκμάθηση τόσο διαφορετικών θρησκευτικών γνώσεων και ονομάτων, προκειμένου να μάθουν ότι κάποιοι άλλοι λαοί πιστεύουν σε διαφορετικές θεότητες από αυτά και ότι αυτό δεν εμποδίζει την επικοινωνία τους με αυτούς τους λαούς; Δεν μπόρεσαν οι «εμπειρογνώμονες» να βρουν πιο εύκολο, πιο εύπεπτο και πιο ευχάριστο τρόπο για να προσφερθεί αυτό το πρότυπο στο μικρό μαθητή της Γ΄ Δημοτικού;

β. Στην Δ΄ Δημοτικού, επίσης, τίθενται μεταξύ άλλων ως μαθησιακοί στόχοι για τους μαθητές απίθανες και ανεπιθύμητες προσδοκίες: Να μπορούν, δηλαδή, «να διερευνήσουν τη στενή σχέση της θρησκείας με το χώρο και το χρόνο»⁴² ή τοποθετείται μεταξύ των προσδοκώμενων επαρκειών η δυνατότητα να μπορούν να «ανιχνεύουν την επιρροή ιερών κειμένων άλλων θρησκειών στη ζωή και στον πολιτισμό άλλων χωρών» η να «περιγράφουν ομοιότητες που υπάρχουν στις θρησκείες»⁴³.

Όλα αυτά, μάλιστα, χωρίς φυσικά να έχουν διδαχτεί τα παιδιά (ούτε βέβαια θα μπορούσαν σ' αυτήν την ηλικία να διδαχτούν) ολοκληρωμένα και επαρκώς τις θρησκείες ή τους πολιτισμούς των άλλων λαών και θρησκειών αλλά και χωρίς να

⁴⁰ ΠΣ - (Δημοτικού), σ. 31.

⁴¹ ΠΣ - (Δημοτικού), σ. 29.

⁴² ΠΣ - (Δημοτικού), σ. 38.

⁴³ ΠΣ - (Δημοτικού), σ. 38

έχουν την κριτική ικανότητα να πραγματοποιήσουν τέτοιου υψηλού επιπέδου κριτικές και εννοιολογικές διεργασίες.

Πρόκειται για ακατανόητα, πολύπλοκα, ακατάλληλα και δύσκολα θέματα, για τα οποία τα παιδιά δεν έχουν καμιά προηγούμενη εμπειρία ή γνωστική δομή, θέματα ανεπαρκή από επιστημονικής και παιδαγωγικής πλευράς, που πνίγουν το μαθησιακό ενδιαφέρον και τον ενθουσιασμό της μαθήσεως, που δεν δημιουργούν προϋποθέσεις βιωματικής ενσυναίσθησης, ενώ προξενούν ατελείωτες απορίες και αμφιβολίες καθώς και θρησκευτική απέχθεια στα παιδιά.

Εκτός των άλλων, **ούτε οι περισσότεροι δάσκαλοι δεν έχουν από τις πανεπιστημιακές σπουδές τους τις επιστημονικές - θεολογικές προϋποθέσεις να διδάξουν επαρκώς τέτοια ποικιλότροπου περιεχομένου πολυθρησκειακή θεματολογία.**

γ. Στην **Ε΄ Δημοτικού** τίθεται ως στόχος του ΜτΘ *«να προσεγγίσουν την προσωπικότητα του Ιησού ως δασκάλου»*⁴⁴ και αναφέρει ότι *«οι μαθητές αναγνωρίζουν και αξιολογούν τον Ιησού Χριστό ως δάσκαλο»*, χωρίς να γίνεται ούτε μία νύξη για τον Χριστό, ως Υιό του Θεού και Λυτρωτή, ενώ δίπλα του, στην ίδια ενότητα, τοποθετούνται ισότιμα και ισάξια *«οι μεγάλοι δάσκαλοι θρησκείων του κόσμου: Μωάμεθ, Βούδας, Κομφούκιος»*⁴⁵.

δ. Στην **ΣΤ΄ Δημοτικού**, επίσης, αναφέρεται στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα ότι τα παιδιά *«αξιολογούν τη σημασία της καθιέρωσης της ανεξιθρησκείας και εκφράζουν τις ιδέες τους για τη σημασία της στην εποχή μας»*⁴⁶! Τέτοιοι στόχοι χαρακτηρίζονται από αστοχία, διότι απλώς δεν είναι προσαρμοσμένοι στις προσληπτικές ικανότητες των παιδιών αυτής της ηλικίας καθώς και στο πλαίσιο των γνωστικών τους δομών.

Δεν κατανοείται ακόμη η σκοπιμότητα θεμάτων στην ΣΤ΄ τάξη όπως: *«Η κοινή δράση των Χριστιανών στο Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών»*⁴⁷!

Ανερμήνευτα επίσης είναι και τα κριτήρια με τα οποία ορίστηκε ως προσδοκώμενο μαθησιακό αποτέλεσμα στην ίδια τάξη να μπορούν οι μαθητές *«να αναγνωρίζουν αποτυπώσεις της θρησκευτικής πίστης στα μνημεία – τοπικά και παγκόσμια»*⁴⁸!

Ακατανόητο επίσης, αν μη τι άλλο, είναι να δίδεται δραστηριότητα σε παιδιά (11) ετών με θέμα: *«Διαβούλευση για την κατάρτιση ημερήσιας διάταξης για την προετοιμασία μιας πανορθόδοξης διάσκεψης»*⁴⁹!

ε. Η απύθμενη αντιπαιδαγωγικότητα συνεχίζεται και στο Γυμνάσιο. Ζητείται από παιδιά της **Α΄ Γυμνασίου** ως μαθησιακό αποτέλεσμα:

⁴⁴ ΠΣ - (Δημοτικού), σ. 47.

⁴⁵ ΠΣ - (Δημοτικού), σ. 48.

⁴⁶ ΠΣ - (Δημοτικού), σ. 56.

⁴⁷ ΠΣ - (Δημοτικού), σ. 58.

⁴⁸ ΠΣ - (Δημοτικού), σ. 62

⁴⁹ ΠΣ - (Δημοτικού), σ. 50.

- Να «αναγνωρίζουν βασικές ιδέες των θρησκειών στην τέχνη»⁵⁰!
- Να μπορούν να «εντοπίζουν τα ιουδαϊκά και τα ισλαμικά στοιχεία που έχουν ενσωματωθεί στον ελληνικό και ευρωπαϊκό πολιτισμό»!
- «Να αναπτύσσουν κριτική στάση απέναντι στη δική τους θρησκευτική ιδιοπροσωπεία»!
- «Να καλλιεργούν διερευνητική σκέψη και στοχαστικοκριτικές ικανότητες»⁵¹.
- Να μπορούν να «εξετάζουν τα θρησκευτικά δεδομένα και γεγονότα μέσα στο εκάστοτε κοινωνικό και ιστορικό γίγνεσθαι».
- Να «επεξεργάζονται με ερμηνευτικά κριτήρια τα χριστιανικά κείμενα καθώς και κείμενα άλλων θρησκευτικών παραδόσεων»⁵².

Επίσης, προβλέπεται ως δραστηριότητα στην Α' τάξη Γυμνασίου ένα "Debate" με θέμα: «*Εφόσον η πίστη είναι ελεύθερη κανένας δε χρειάζεται τα δόγματα! Επικαιροποίηση: Ποια θέματα θα απασχολούσαν μια Οικουμενική σύνοδο σήμερα;*»⁵³!

Ερωτάται:

Ποιος παιδοψυχολόγος θα συμφωνούσε με την άποψη ότι τα παιδιά της Α' Γυμνασίου βρίσκονται σε μια νοητική και ψυχοκινητική ικανότητα και δυνατότητα τέτοια, που να μπορούν να πραγματοποιούν τέτοιου επιπέδου νοητικές, εννοιολογικές, κριτικές και γνωστικές λειτουργίες, όπως αυτές που τους ζητούνται από το ΠΣ στα Θρησκευτικά;

στ. Κατά τον ίδιο αντιπαιδαγωγικό τρόπο αντιμετωπίζονται και οι μαθητές της Β' Γυμνασίου:

- Δεν είναι δυνατό να δίδεται σε παιδιά (13) και (14) ετών ως διαθεματική δραστηριότητα, το θέμα: «*Ο διάλογος της θεολογίας με τη σύγχρονη βιολογία και τη θεωρία της εξέλιξης. Τα πορίσματα των διοργανώσεων του διεθνούς Συμποσίου θρησκείας, Επιστήμης και Περιβάλλοντος*»⁵⁴.
- Δεν είναι δυνατό να ζητούνται από τους μαθητές της Β' Τάξης Γυμνασίου, μεταξύ των άλλων στόχων, «να διαπιστώσουν τις θεολογικές προϋποθέσεις και τους παράγοντες των κρίσεων και των συγκρούσεων και να αξιολογήσουν τις

⁵⁰ ΠΣ - (Γυμνασίου), σ. 34.

⁵¹ ΠΣ - (Γυμνασίου), σ. 36.

⁵² ΠΣ - (Γυμνασίου), σ. 37.

⁵³ ΠΣ - (Γυμνασίου), σ. 33.

⁵⁴ ΠΣ - (Γυμνασίου), σ. 41.

λύσεις - συνθέσεις που επιτεύχθηκαν και τις αντιθέσεις ή τους προβληματισμούς που παραμένουν». «Να αντιληφθούν τη διάδραση ανάμεσα στις θρησκευτικές πεποιθήσεις - αξίες και τις κοινωνικές ιδέες - στάσεις - συμπεριφορές». «Να ερευνήσουν τις θέσεις άλλων θρησκειών πάνω στα αντίστοιχα ζητήματα (εικονισμός του Θεού, σεβασμός του “άλλου”, εσωτερικές διασπάσεις)»⁵⁵.

Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι για να γίνει κρίση, σύγκριση και αξιολόγηση των θρησκειών **απαιτείται από την επιστήμη της Θρησκευολογίας ουσιαστική προσέγγιση κάθε θρησκείας ξεχωριστά, που σημαίνει αφενός γνώση και εμπειρία της διδασκαλίας, της λατρευτικής ζωής και αφετέρου ένταξη στη θρησκευτική κοινότητα και αποδοχή του τρόπου ζωής.** Δεν μπορεί να υπάρχει κριτική αξιολόγηση των θρησκειών, χωρίς να υπάρχουν όλες αυτές οι θεμελιακές προϋποθέσεις.

- Δεν μπορεί να μην κατανοούν οι συντάκτες του ΠΣ ότι με μια ή δύο ώρες διδασκαλίας αποσπασματικών στοιχείων από (8) διαφορετικές θρησκείες, τα παιδιά δεν μπορούν να νοηματοδοτήσουν και να επεξεργαστούν πολύπλοκα και δύσκολα για το πνευματικό τους επίπεδο θέματα θρησκειών, λόγω ελλείψεως προηγούμενων γνωστικών δομών γι' αυτές, αλλά και καθότι βρίσκονται αποκομμένες από το «όλον» του θρησκευτικού τους πλαισίου.

- Δεν είναι δυνατό, να μην γίνεται κατανοητό, πως δεν μπορούμε να απευθυνόμαστε σε μικρά παιδιά χρησιμοποιώντας πανεπιστημιακού επιπέδου λεξιλόγιο, έννοιες και θέματα με τόση επιπολαιότητα, γνωρίζοντας μάλιστα τις ελλείψεις των παιδιών στο πλαίσιο της γνωστικής και βιωματικής δομολειτουργίας, που έχει σχέση με τις θρησκείες.

Τα παιδιά της Β΄ Γυμνασίου δεν μπορούν να εμπλακούν σε ένα θέμα, χωρίς να έχουν σχηματίσει κάποια εικόνα γι' αυτό. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, σε προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, για θέματα που δεν έχουν ιδέα, όπως: **«να αξιολογούν με ανθρωπολογικά και κοινωνιολογικά κριτήρια τις αρνητικές συνέπειες των γεγονότων»**⁵⁶ ή «να εντοπίζουν και ερμηνεύουν την έκφραση του κακού σε έργα τέχνης», **«να διαπιστώνουν και να αξιολογούν τη θεώρηση του κακού σε άλλες θρησκείες»** ή να κάνουν έρευνα στο θέμα: **«πώς νοείται η σωτηρία του ανθρώπινου προσώπου στον Χριστιανισμό και στις απωανατολικές παραδόσεις του Ινδουισμού και του Βουδισμού»**⁵⁷.

- Δεν κατανοείται επίσης ο λόγος, για τον οποίο τα παιδιά της Β΄ Τάξης Γυμνασίου (όπως φυσικά και της Α΄ Τάξης Γυμνασίου) θα πρέπει να **μπορούν, τελειώνοντας τα Θρησκευτικά των δύο Τάξεων, «να αναπτύσσουν κριτική στάση απέναντι στη δική τους θρησκευτική ιδιοπροσωπεία»**⁵⁸!

⁵⁵ ΠΣ - (Γυμνασίου), σ. 38.

⁵⁶ ΠΣ - (Γυμνασίου), σ. 53.

⁵⁷ ΠΣ - (Γυμνασίου), σ. 55.

⁵⁸ ΠΣ - (Γυμνασίου), σ. 47.

Και γιατί μόνο στη δική τους;

Στη Β΄ Γυμνασίου, επίσης, συνεχίζεται η μέθοδος της μη αναλογικής παιδαγωγικής προσέγγισης των παιδιών: Σε ενότητα με τίτλο: «*Διάσπαση και αντιπαλότητα στις θρησκείες*», αναφέρεται, μεταξύ των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, να μπορούν οι μαθητές «*να εξηγούν τους λόγους που απομάκρυναν σταδιακά την Εκκλησία της Ανατολής από τη Δύση*». Πέρα από το υψηλό και απλησίαστο επίπεδο των προσφερομένων μαθησιακών αγαθών, τίθεται εδώ και τεράστιας σημασίας θεολογικό ζήτημα, όταν παρουσιάζεται επίσημα ως θέση της ορθόδοξης θεολογίας, που διδάσκεται στο ελληνικό σχολείο ότι η Ανατολή αποκόπηκε και αποσπάστηκε από τη Δύση και όχι το αντίθετο.

Στη ίδια ενότητα αναφέρονται τόσο δαιδαλώδη και αλλότρια μεταξύ τους θέματα προς μάθηση, που είναι βέβαιο ότι θα δημιουργήσουν μαθησιακά προβλήματα στα παιδιά: «*το Σχίσμα, οι Σταυροφορίες, η Μεταρρύθμιση, οι θρησκευτικοί πόλεμοι στην Ευρώπη και η διάσπαση σε διάφορες θρησκείες: Βία και καταλλαγή: Κοράνιο, Βέδες, βουδιστική τρυπιτάκα, η ινδική – τζαϊνιστική αρχή της αχιμίζα, της μη βίας προς όλα τα ζωντανά όντα και του σεβασμού της ζωής. Αντιπαλότητα και διαμάχες: Γιλγαμές, Ιλιάδα, Οδύσσεια, Μαχαμπάρατα, Ραμάγιανα κλπ*».

Τέλος, δίδεται στα παιδιά project με θέμα: «*Η θρησκεία ως εργαλείο πρόκλησης διχασμών ή συμφιλίωσης: Η εκμετάλλευση της θρησκείας από πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα*»⁵⁹. Τι θα μπορέσει να καταλάβει ο μαθητής από όλο αυτό το ανούσιο πολτοκομποφούζιο;

ζ. Στην Γ΄ Γυμνασίου παρατηρείται το ίδιο σκηνικό αναντιστοιχίας μεταξύ προσληπτικής ικανότητας των παιδιών και παροχής γνώσεων, αλλά και πρωτοφανούς συγκρητισμού θρησκευτικών στοιχείων και εννοιών, με εμφανή στόχο την απόλυτη σύγχυση και, συνακόλουθα, το θρησκευτικό μηδενισμό στη συνείδηση των μαθητών:

Σε ενότητα με τίτλο: «*Το ζήτημα της θρησκείας στη σύγχρονη Ευρώπη*» δίδονται ως βασικά θέματα τα παρακάτω: «*Κοινή διακήρυξη καθολικών-ορθοδόξων (2006). Το Ευρωπαϊκό και το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών. Οικουμενική Κίνηση. Θεολογικός διάλογος*».

Σε άλλη ενότητα με θέμα: «*Το ζήτημα της θρησκείας στην σύγχρονη Ευρώπη*» αναφέρονται «*θρησκείες, σέκτες, “νεανικές” θρησκείες. Αναζητήσεις και συμπεριφορές: αθεϊσμός και αντιχριστιανισμός. Συγκρητισμός και εσωτερισμός. Φαινόμενα αρχαιολατρείας. Αντισημητισμός ισλαμοφοβία. Αξίες θρησκειών του κόσμου Ιουδαϊσμός, Ισλάμ, Ινδουϊσμός, Βουδισμός, Κομφουκιανισμός*».

Τελικά, απ' όλα τα παραπάνω, το ΠΣ φαίνεται να καταλήγει και να επικεντρώνει το ενδιαφέρον του σε ένα διαθεματικό project με θέμα: «*Αναζητώντας τις χριστιανικές ρίζες της Ευρώπης. Η συνάντηση των τριών*

⁵⁹ ΠΣ - (Γυμνασίου), σ. 44.

μονοθεϊστικών θρησκειών στην Ευρώπη. Εργαστήρι ιδεών: Σε ομάδες συζητείται το θέμα: «**Γιατί είναι σημαντικός ο διαθρησκευτικός διάλογος: παρουσίαση θέσεων. project (τριμηνιαίας διάρκειας): Ο αντισιμητισμός στην Ευρώπη από τον Μεσαίωνα ως σήμερα**»⁶⁰.

- Με ποια λογική ακόμη προτείνεται άλλη δραστηριότητα με θέμα: «**Τοποθέτηση απέναντι σε κείμενο (π.χ. του Θ. Παπαθανασίου) για την ιεραποστολή**»⁶¹. Είναι απορίας άξιο πώς άραγε δεκάδες μνημειώδη σχετικά κείμενα Πατέρων της Εκκλησίας παραμερίζονται επιδεικτικά και δεν επιλέγονται για να τα μελετήσουν τα παιδιά, αλλά κρίνεται ως πλέον αξιόλογο και προβάλλεται το παραπάνω κείμενο για το ΠΣ.

η. Σε ενότητα, επίσης, με τίτλο: «**Μαρτυρία και προσφορά της πίστης στο σύγχρονο κόσμο**», ωσάν να μην προσέφεραν ποτέ με την πίστη τους στον κόσμο σύγχρονοι πνευματικοί άνθρωποι και άγιοι της ορθοδοξίας, προβάλλονται τα παρακάτω πρόσωπα:

- «*Γέροντας Πορφύριος. Το χάρισμα της πνευματικής πατρότητας.*
- *N. Νησιώτης. Ο οραματιστής της ενότητας.*
- *Κάλλιστος Γουέαρ. Μια ορθόδοξη φωνή στη σύγχρονη Δύση.*
- *Μητέρα Τερέζα, η “αγία των φτωχών”.*
- *Nt. Μονχέφερ. Ο μαρτυρικός αγώνας κατά του ναζισμού.*
- *M. Nt. Τούτου. Ο υπερασπιστής της ισότητας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μέριμνα για τους πάσχοντες από AIDS.*
- *M. Γκάντι. Ο κήρυκας και μάρτυρας της ειρηνικής αντίστασης.*
- *Δαλάι Λάμα. Ένας θρησκευτικός ηγέτης χωρίς πατρίδα*»⁶².

Ερωτάται:

Αυτά άραγε είναι τα αντιπροσωπευτικότερα παραδείγματα, στα οποία στεγάζεται η μαρτυρία και η προσφορά της πίστης στο σύγχρονο κόσμο;

θ. Σε άλλη ενότητα με θέμα: «**Ελπίδα και αγώνας για τη μεταμόρφωση του κόσμου**», δίδεται ως δραστηριότητα για τους μαθητές της Γ΄ Γυμνασίου «**να βρουν στοιχεία για τις όψεις της σύγχρονης θεολογίας:**

- **Θεολογία της Απελευθέρωσης**

⁶⁰ ΠΣ - (Γυμνασίου), σ. 52.

⁶¹ ΠΣ - (Γυμνασίου), σ. 51.

⁶² ΠΣ - (Γυμνασίου), σ. 54.

- **Φεμινιστική Θεολογία»⁶³!**

Ερωτάται:

Είναι θεολογικά και επιστημονικά δυνατόν να διδάσκεται επίσημα σε σχολεία και δη σε μαθητές (14) ετών **ότι η σύγχρονη θεολογία συναποτελείται από τη Θεολογία της Απελευθέρωσης και από τη Φεμινιστική Θεολογία;**

Τι ρόλο παίζουν τελικά, ή οραματίζονται ορισμένοι να παίζουν στο μέλλον, αυτές οι σκόπιμες θεολογικές κακοποιήσεις, με την εισαγωγή τους στα σχολεία της χώρας;

8. Οι προϋποθέσεις των διδασκόντων το ΜτΘ

Αξίζει, στο σημείο αυτό, μία ενδεικτική αναφορά στις προϋποθέσεις που θέτει ο ΟΕ στο πρόσωπο των διδασκόντων: Αποκαλυπτικό στοιχείο της θρησκευτικής ουδετερότητας και της αποορθοδοξοποίησης που επιχειρείται μέσω του ΟΕ αποτελούν τα εξής, ενδεικτικά και χαρακτηριστικά: *«Δεν υφίσταται καμιά ιδιαίτερη θρησκευτικού χαρακτήρα προϋπόθεση για να διδάξει ένας δάσκαλος το ΜτΘ. Μάλλον απευκταίες θα πρέπει να θεωρούνται τέτοιες προδιαθέσεις. Ένας άθρησκος ή αγνωστικιστής ή αδιάφορος μπορεί να διδάξει με επιτυχία το ΜτΘ, όπως και ένας θρησκευόμενος. Αντίθετα, ένας ζηλωτής θρησκευόμενος έχει μάλλον εξασφαλισμένη την αποτυχία»⁶⁴.*

Αναφέρεται ακόμη ότι *«οι δάσκαλοι στα σχολεία της σύγχρονης πολυπολιτισμικής κοινωνίας είναι σημαντικό, κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, να αποστασιοποιούνται κατά το δυνατόν από τη θρησκεία στην οποία ενδεχομένως ανήκουν είτε πατροπαράδοτα είτε από επιλογή»⁶⁵*, όταν είναι ευρέως γνωστό και αποδεκτό στην παιδαγωγική επιστήμη ότι σε καμία περίπτωση δεν είναι αποδεκτή η αποστασιοποίηση και ουδετερότητα του δασκάλου από το αντικείμενο που διδάσκει, οποιοδήποτε κι αν είναι αυτό.

Μακαριώτατε, Σεβασμιώτατοι άγιοι Αρχιερείς,

Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι, τόσο ο τρόπος σύστασης της Επιτροπής «εμπειρογνομόνων» -με εμπειροτέχνες στην πλειοψηφία της-, όσο και οι απαράδεκτες -και από παιδαγωγικής και από θεολογικής πλευράς- αλλαγές και ανατροπές, που επιφέρει το νέο ΠΣ στον ορθόδοξο χαρακτήρα του ΜτΘ, πραγματοποιήθηκαν κρυφίως, αφού μόνο μια ολιγομελής ομάδα αυθαίρετα επιλεγμένων θεολόγων γνώριζε και συμμετείχε σ' αυτό το έργο, **χωρίς να ενημερωθεί ή να ερωτηθεί κανείς: ούτε οι γονείς των μαθητών (ορθόδοξοι και μη, ούτε οι Θεολογικές Σχολές, ούτε οι θεολογικές Ενώσεις και οι**

⁶³ ΠΣ - (Γυμνασίου), σ. 57.

⁶⁴ ΟΕ, σ. 268-269.

⁶⁵ ΟΕ, σ. 267.

Σύνδεσμοι θεολόγων, ούτε φυσικά οι Εκκλησίες της Ελλάδος και της Κρήτης.

Η Διαρκής Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, μάλιστα, μετά από τις εύλογες αντιδράσεις και διαμαρτυρίες που έλαβαν χώρα, ζήτησε μόλις τον περασμένο Μάιο 2012, ανεπίσημα, να συναντήσει την επιτροπή των «εμπειρογνομόνων» και τους σχολικούς Συμβούλους, προκειμένου να ενημερωθεί, όταν το ΠΔ είχε ήδη εγκριθεί από τον Αύγουστο 2011 και η εφαρμογή του είχε ξεκινήσει πιλοτικά από το Σεπτέμβριο 2011.

Υπάρχουν όμως και άλλα παιδαγωγικά, θεολογικά και σε μεγάλο βαθμό πολιτικά ερωτήματα για τους λεγόμενους «εμπειρογνώμονες»:

- **Γιατί το ΠΣ δεν εφαρμόζεται και στα μειονοτικά σχολεία της Θράκης, όπου φοιτούν οι έλληνες μουσουλμάνοι μαθητές, αφού, μάλιστα, ρητά και κατηγορηματικά αναφέρει ότι «απευθύνεται όχι μόνο στους Έλληνες ή στους ορθόδοξους μαθητές, αλλά σε όλους, ανεξαιρέτως εθνικής καταγωγής ή θρησκευτικής και ομολογιακής ταυτότητας»⁶⁶;**
- **Γιατί τα παιδιά αυτά συνεχίζουν και θα συνεχίσουν να διδάσκονται μόνο τη θρησκεία τους, το Ισλάμ, ενώ επιβάλλεται στα παιδιά που ζουν στην υπόλοιπη χώρα, χριστιανούς και μη, να διδάσκονται (8) διαφορετικές θρησκευτικότητες;**

Είναι γνωστό ότι οι έλληνες μουσουλμάνοι της Θράκης δεν επιθυμούν μετατροπές και αλλοιώσεις στην πίστη τους και ότι κανείς δεν τολμά να πει λέξη για οποιαδήποτε αλλαγή του ΜτΘ στους έλληνες μουσουλμάνους μαθητές της Θράκης, χωρίς τη συνεννόηση και την έγκριση του Μουφτή την οποία, είναι προφανές ότι δεν θα παρείχε, υιοθετώντας την ταυτόχρονη διδασκαλία του Ισλάμ με άλλες θρησκείες.

Ερωτάται:

Μόνον η ορθόδοξη πίστη θα μένει ανυπεράσπιστα στις κάθε μορφής παρεμβάσεις και εκμεταλλεύσεις και μόνον αυτή θα γίνεται μονίμως στόχος της εκάστοτε πολιτικής εξουσίας και των αυλιζομένων σ' αυτήν;

Τελικά, μήπως μόνον η ορθόδοξη πίστη μπαίνει στο στόχαστρο της αποδόμησης; μήπως μόνον αυτή δημιουργεί πρόβλημα στο σχέδιο της Νέας Τάξης Πραγμάτων και της Παγκοσμιοποίησης, τέκνα των οποίων είναι η πολυπολιτισμικότητα και η πολυθρησκευτικότητα, που τόσο εμφατικά χρησιμοποιούνται στο νέο ΠΣ του ΜτΘ;

Μακαριώτατε, Σεβασμιώτατοι άγιοι Αρχιερείς,

Εν όψει των παραπάνω, θεωρούμε ότι το θέμα της μετατροπής του χαρακτήρα της θρησκευτικής αγωγής των νέων μας από ορθόδοξο σε πολυθρησκειακό, όπως επιχειρείται μέσα από το νέο πιλοτικό Πρόγραμμα Σπουδών και τον Οδηγό του Εκπαιδευτικού, είναι πολύ σοβαρό: **κάθε χρόνο πρόκειται να λαμβάνουν θρησκευτική αγωγή, με βάση αυτό το Πρόγραμμα, περίπου 900.000 παιδιά Δημοτικού και Γυμνασίου.**

⁶⁶ ΠΣ - (Δημοτικού και Γυμνασίου), σ. 16.

Γι' αυτό, απευθύνω προσωπική παράκληση και πρόταση στον Μακαριώτατο, προκειμένου να καλέσει σε **σύσκεψη** όλους τους Αρχιερείς, μαζί με όλους τους εκπροσώπους του θεολογικού κόσμου, να συζητήσουν, **χωρίς χρονικούς περιορισμούς**, το σοβαρό αυτό θέμα, που μέχρι τώρα διαχειρίστηκε **καταχρηστικά μόνο μια μικρή ομάδα θεολόγων**, κάτω από καθεστώς **κρυψίνοιας** και μυστικότητας.

Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών δεν συνιστά, σε καμία περίπτωση, ορθή μέθοδο θρησκευτικής αγωγής και πρέπει να αποσυρθεί, ενώ στη συνέχεια πρέπει να ξαναγραφτεί εξ αρχής από άλλη επιστημονική ομάδα ειδικών στη συγγραφή Αναλυτικών Προγραμμάτων ή Προγραμμάτων Σπουδών, που θα λάβει υπόψη, τόσο τις πραγματικές θρησκευτικές και πολιτισμικές συνθήκες της χώρας μας, όσο και τις επιταγές της παιδαγωγικής επιστήμης.

Με αγάπη Χριστού, ασπάζομαι τη σεβάσμια δεξιά σας,

Ηρακλής Ρεράκης

Καθηγητής